

Rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpano kuolinpesätilanteissa

Uhrin oikeusturva velkojana

Konsta Rouvinen

Opinnäytetyö, AMK

Maaliskuu 2026

Hallinto- ja oikeustieteet

Oikeustradenomi, Liiketalouden tutkinto-ohjelma

Rouvinen, Konsta

Rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpano kuolinpesätilanteissa. Uhrin oikeusturva velkojana

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. **Maaliskuu 2026**, 39 sivua.

Oikeustradenomi, Liiketalouden tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Rikoksesta aiheutuneiden vahingonkorvausten täytäntöönpano ei kaikissa tilanteissa toteudu tehokkaasti rikoksen uhrin näkökulmasta, erityisesti silloin, kun vahingonkorvausvelallinen on kuollut ja vastuu siirtyy kuolinpesälle. Tutkielmassa tarkasteltiin rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpanoa yksityishenkilöiden välillä sekä oikeudellisia tekijöitä, joiden avulla vahingonkärsineen velkojan asemaa voidaan turvata. Erityisenä tarkastelun kohteena olivat tilanteet, joissa rikoksentekijän kuolema vaikutti korvausvastuun toteutumiseen ja perintämahdollisuuksiin.

Tutkielma toteutettiin oikeusdogmaattista tutkimusmenetelmää soveltaen. Voimassa olevaa lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä, viranomaisohjeistusta ja relevanttia oikeuskirjallisuutta analysoitiin sanamuodon mukaisen tulkinnan avulla. Työn keskeisinä tarkastelun kohteina olivat vahingonkorvauslain, rikosvahinkolain, perintökaaren ja ulosottokaaren merkitys rikosperusteisen velan täytäntöönpanossa sekä Valtiokonttorin rooli rikosvahinkokorvausten maksajana ja perijänä.

Tutkimuksen perusteella todettiin, että rikoksentekijän kuolema esti rikosoikeudellisen vastuun toteutumisen, mutta ei poistanut vahingonkorvausvastuuta, joka saattoi kohdistua kuolinpesään. Lisäksi havaittiin, että Valtiokonttorin maksamat rikosvahinkokorvaukset muodostivat uhrille viimesijaisen, mutta merkittävän oikeussuojakeinon tilanteissa, joissa korvauksia ei saatu perittyä rikoksentekijältä tai kuolinpesältä.

Johtopäätöksenä esitettiin, että uhrin oikeusturva rikosperusteisissa vahingonkorvaustilanteissa riippui lainsäädännön vuorovaikutuksesta, uhrin omasta aktiivisuudesta sekä Valtiokonttorin korvausjärjestelmän toimivuudesta, erityisesti kuolinpesätilanteissa.

Avainsanat (asiasanat)

vahingonkorvaus, rikosvahinkokorvaus, täytäntöönpano, kuolinpesät, Valtiokonttori, ulosotto, rikosvahingot, rikosuhrin, oikeusdogmaattinen tutkimus

Rouvinen, Konsta

Enforcement of Criminally Based Compensation for Damages in Estate-Related Situations, The Victim's Legal Protection as a Creditor

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, March 2026, 39 pages.

Degree Programme in Business Administration. Bachelor's thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The enforcement of compensation for damages arising from criminal offences does not always function effectively from the victim's perspective, particularly in situations where the person liable for compensation has died and liability has transferred to the estate of the deceased. The study examined the enforcement of compensation claims arising from criminal offences between private individuals, as well as the legal factors through which the legal position of the injured party as a creditor may be safeguarded. Special attention was directed to situations in which the death of the offender affected the enforcement of compensation liability and the possibilities for the recovery of compensation.

The study was conducted using a legal dogmatic research method. Legislation in force, case law, official guidelines, and relevant legal literature were analysed through textual interpretation. The study focused primarily on the significance of the Tort Liability Act, the Act on Compensation for Crime Damage, the Inheritance Code, and the Enforcement Code in the enforcement of compensation claims arising from criminal offences, as well as on the role of the State Treasury as the payer of criminal injuries compensation and the authority responsible for its recovery.

The findings indicated that the death of the offender prevented the imposition of criminal liability but did not eliminate civil liability for damages, which could be directed at the estate of the deceased. It was also found that criminal injuries compensation paid by the State Treasury constituted a subsidiary yet significant means of legal protection for victims in cases where compensation could not be recovered from the offender or the estate.

It was concluded that the legal protection of victims in criminally based compensation cases depended on the interaction of the applicable legislation, the victim's own activity, and the effectiveness of the State Treasury's compensation system, particularly in situations involving estates of deceased persons.

Keywords/tags (subjects)

damages, criminal injuries compensation, enforcement, estate of deceased persons, State Treasury, execution proceedings, crime victim, legal dogmatic research

Sisältö

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimusongelma ja työn tavoitteet.....	6
1.2	Tutkimusmenetelmä	7
1.3	Tutkielman eettisyys, luotettavuus ja toistettavuus.....	8
2	Vahingonkorvusoikeuden lähtökohdat.....	9
2.1	Vahingonkorvauksen perusteet	9
2.2	Rikosperusteinen vahingonkorvausvastuu	11
3	Vahingonkorvauksen periminen rikosentekijältä	12
3.1	Sovinto ja vahingonkorvaus rikosprosessissa	12
3.2	Vahingonkorvausvelan täytäntöönpano ulosotossa.....	14
4	Valtion rooli rikosperusteisen vahingonkorvauksen maksajana	18
4.1	Valtiokonttorin korvaus viimesijaisena korvausmuotona	18
4.2	Valtiokonttorin korvauspäätökset ja niiden erityispiirteet.....	20
5	Rikosperusteisen vahingonkorvausvelan periminen kuolinpesästä	21
5.1	Rikosvastuun raukeamisen merkitys vahingonkorvausvelalle.....	21
5.2	Vahingonkorvausvelan asema kuolinpesässä	24
5.3	Vahingonkorvausvelan asema perunkirjoituksessa ja pesänselvityksessä.....	24
5.4	Velkojan oikeussuoja ositustilanteessa.....	27
5.5	Varaton kuolinpesä ja sen konkurssi.....	29
5.6	Lesken asumissuojan vaikutus kuolinpesän velkoihin	31
6	Yhteenveto ja pohdinta	33
	Lähteet	36

1 Johdanto

Rikoksesta aiheutuneet vahingot eivät aina hyvity vahingonkärsineelle heti, kun vahingonkorvauksia vaaditaan. Vahingonkärsineen velkojan näkökulmasta prosessi voi jatkua pitkään myös sen jälkeen, kun rikoksenteijä on tuomittu maksamaan vahingonkorvauksia. Käytännössä korvauksen saaminen on usein haastavaa, sillä rikoksenteijä voi olla varaton, haluton maksamaan tai ehtinyt kuolla ennen korvausten maksamista, jolloin velkavastuu siirtyy kuolinpesälle. Tällaisissa tilanteissa uhrin oikeus hyvitykseen ei välttämättä toteudu yksinkertaisesti, vaan se voi riippua merkittävästi velallisen elämäntilanteesta, oikeudellisista täytäntöönpanokeinoista, valtion korvausjärjestelmästä sekä kuolinpesän hallinnoinnista vastaavista henkilöistä.

Rikosperusteisten vahingonkorvausten toteutumisen merkitys on korostunut viime vuosina, sillä korvausten maksaminen siirtyy yhä useammin valtion rikosvahinkokorvausjärjestelmän varaan. Rikosvahinkolain (1204/2005) perusteella valtio voi maksaa uhrille korvauksen rikoksista aiheutuneista vahingoista Valtiokonttorin kautta silloin, kun vahingonkorvausta ei saada perittyä itse rikoksenteijältä tai mahdollisilta vakuuden antaneilta tahoilta (Rikosvahinkokorvaukset: Yleistä tietoa rikosvahingoista 2025; Rikosvahinkolaki 1204/2005, 1:1 §). Tämä Valtiokonttorin tarjoama viimesijainen korvausjärjestelmä muodostaa siten tärkeän osan vahingonkärsineen oikeussuojan kokonaisuutta, johon rikoksen uhrin joutuvat tukeutumaan nykyään entistä enemmän. Esimerkiksi vuonna 2024 Valtiokonttori maksoi korvauksia ennätyselliset 17,5 miljoonaa euroa, minkä lisäksi vuonna 2025 vastaanotettujen hakemusten määrä oli tähän mennessä suurin. Tämä kehitys osoittaa, että korvausjärjestelmän toimivuus ja sen käytännön toteutuminen ovat rikosten uhreille aikaisempaa tärkeämpiä. (Tilastoja: Muut korvaukset, Rikosvahingot 2026.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpano toteutuu Suomessa yksityishenkilöiden välillä vahingonkärsineen velkojan oikeussuojan näkökulmasta, erityisesti tilanteissa, joissa vahingonkorvausvelallinen on kuollut ja korvausvastuu siirtyy kuolinpesälle. Tutkielmassa tarkastellaan aihetta vain oikeudellisesta näkökulmasta ottaen huomioon vahingonkorvauksen täytäntöönpanoon eli sen käytännön perimiseen vaikuttavia tekijöitä.

Tämä opinnäytetyö ei kuitenkaan käsittele pelkästään velkojan oikeussuojaa turvaavia säädöksiä, vaan sen tavoitteena on muodostaa lukijalle myös kokonaisvaltainen ymmärrys vahingonkorvauksen teoreettisista lähtökohdista sekä vahingonkorvauksen perimisen keskeisistä prosesseista ja piirteistä. Joihinkin näistä piirteistä on työssä otettu kantaa myös ajantasaisen oikeuskäytännön kautta, jonka avulla on pyritty havainnollistamaan oikeussäännösten soveltamista käytännössä. Näiden lisäksi työssä huomioidaan velkojan oikeuksiin keskittyen erilaisia perintämenettelyjen vaihtoehtoja, kuten sovinnollinen, rikosoikeudellinen sekä ulosotollinen perintä. Tutkielma pyrkii auttamaan lukijaa hahmottamaan, kuinka rikoksesta vahinkoa kärsineen henkilön oikeussuojan eri osat voivat muodostaa toimivan kokonaisuuden vahingonkorvauksen perinnän eri tilanteissa.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä sovelletaan lainoppia, jossa pyritään mahdollisimman objektiivisesti analysoimaan ja tulkitsemaan voimassa olevaa oikeutta, kuten lainsäädäntöä, vallitsevaa oikeuskäytäntöä sekä viranomaisten ohjeistusta (Siltala 2003, 814–819). Keskeisiä tarkastelun kohteita tutkielmassa ovat vahingonkorvauslain (412/1974) ja rikosvahinkolain välinen suhde, Valtiokonttorin rooli vahingonkärsineen oikeussuojan turvaavana osana, sekä vahingonkärsineen oikeudellinen asema vahingonkorvausten täytäntöönpanossa erityisesti kuolinpesätilanteissa.

Aihetta on käsitelty oikeuskirjallisuudessa vahingonkorvausoikeuden, perintöoikeuden ja rikosvahinkokorvausten näkökulmista, mutta yleensä vain erillisinä aiheina. Rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpanoa kuolinpesätilanteissa uhrin oikeussuojan kannalta ei ole tarkasteltu paljon yhtenä kokonaisuutena. Tässä tutkielmassa puolestaan kiinnitetään huomiota erityisesti täytäntöönpanon toimivuuteen ja uhrin asemaan velkojana, jolloin tarkastelu kohdistuu eri oikeudenalojen kokonaisuuteen.

1.1 Tutkimusongelma ja työn tavoitteet

Tämän opinnäytetyön keskeinen tutkimuskysymys on, miten rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpano toteutuu Suomessa uhrin oikeussuojan näkökulmasta erityisesti tilanteissa, joissa vahingonkorvausvelallinen on kuollut ja vastuu siirtyy kuolinpesälle. Tätä tutkimuskysymystä tarkennetaan tarkastelemalla, millä tavoin voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa vahingonkorvausvastuun kohdistamisen kuolinpesään, mitkä oikeudelliset ja käytännön tekijät vaikuttavat täytäntöönpanon tehokkuuteen, sekä mikä merkitys rikosvahinkolain mukaisella valtion korvausjärjestelmällä on uhrin oikeusturvan kannalta.

Tarkastelun ulkopuolelle rajataan sopimussuhteisiin perustuvat vahingonkorvaukset työn rajauksen selkeyttämiseksi, sillä vahingonkorvauslakia sovelletaan lähtökohtaisesti vain sopimussuhteiden ulkopuolisiin vahinkoihin. Sopimukseen perustuva vastuu määräytyy sen sijaan pääosin sopusuhteellisten säännösten ja niihin liittyvien lakien, kuten kauppalain (355/1987) ja kuluttajansuojalain (38/1978) perusteella. (Ståhlberg & Karhu 2020, 56–58.)

Tutkielman päätavoitteena on muodostaa kokonaiskuva rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpanon toimivuudesta käytännössä sekä siitä, miten Suomen oikeusjärjestelmä turvaa rikoksen uhrin oikeudet vahingonkorvauksiin. Lisäksi tarkastelun kohteeksi on otettu keskeisessä asemassa kuolinpesän velkavastuu, sillä vahingonkorvausvelallisen kuolema monimutkaistaa perintäprosessia ja voi heikentää uhrin oikeussuojaa monin eri tavoin.

Työssä analysoidaan myös tutkielman aiheen kannalta keskeisten lakien, kuten vahingonkorvauslain, rikosvahinkolain, ulosottokaaren (705/2007) sekä perintökaaren (40/1965) vaikutuksia rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpanoon. Nämä lait muodostavat tutkielmaan tärkeän oikeudellisen perustan, sillä niiden säännökset vaikuttavat suoraan korvausten määräytymiseen, perintään ja maksamiseen. Lisäksi työssä tarkastellaan Korkeimman oikeuden, Korkeimman hallinto-oikeuden ja vakuutuslaitosten ratkaisuja, joiden avulla havainnollistetaan lainsäädännön soveltumista rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpanoon käytännössä.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tämän tutkielman tarkoituksenmukaiseksi toteuttamiseksi sovelletaan oikeusdogmaattista tutkimusmenetelmää eli lainoppia. Sitä hyödyntämällä tutkielman lähteitä, kuten lainsäädäntöä, oikeuskäytäntöä, viranomaisohjeistusta ja oikeuskirjallisuutta, voidaan tulkita ja analysoida loogisesti.

Siltalan (2003) mukaan lainoppi voidaan määritellä oikeustieteelliseksi tutkimusmenetelmäksi, jonka avulla tulkitaan ja selitetään voimassa olevaa oikeutta. Sen avulla voidaan ratkaista oikeudellisia kysymyksiä sovellettavan lainsäädännön ja oikeuslähteiden pohjalta. Lainopin tavoitteena on selkeyttää oikeusjärjestyksen sisältöä ja varmistaa, että oikeudelliset johtopäätökset ovat loogisia, perusteltuja ja yhdenmukaisia voimassa olevan oikeuden kanssa. (Siltala 2003, 814–819.)

Lainoppiin sisältyy useita tulkintametoja, joiden avulla voimassa olevaa oikeutta voidaan arvioida eri tavoin eri tilanteissa (Hirvonen 2011, 38–40). Tässä tutkielmassa käytetään kuitenkin vain sanamuodon mukaista tulkintaa. Sanamuodon mukaisessa tulkinnassa lakitekstiä tulkitaan sen arkikielisen merkityksen mukaisesti siten, ettei lakitekstin sisällölle anneta eri merkitystä eri tilanteissa, eikä poiketa siinä käytetyn terminologian tarkoitetusta sisällöstä (Hirvonen 2011, 38–39).

Juuri sanamuodon mukainen tulkintamethodi on valittu, koska tutkielman tavoitteena on selkeästi sekä ymmärrettävästi kuvata voimassa olevan lainsäädännön sisältöä ja sen soveltamista rikospurteisiin vahingonkorvauksiin. Muiden tulkintamethodien hyödyntäminen ei ole työssä käsiteltyjen aiheiden kannalta tarkoituksenmukaista, sillä tutkielmassa on kyse pääasiassa vain yksittäisiin säännöksiin tai oikeuskäytäntöihin perustuvasta tulkinnasta.

1.3 Tutkielman eettisyys, luotettavuus ja toistettavuus

Tämän lainoppia soveltavan tutkielman kohdalla eettisyyden, luotettavuuden ja tutkimustulosten toistettavuuden arviointi keskittyy erityisesti esitettyjen väitteiden ja tulkintojen objektiiviseen oikeudellisuuteen, lähteiden huolelliseen soveltamiseen, sekä lähteiden relevanssiin. Lainopillisessa tutkielmassa on erityisen tärkeää, että teksti perustuu luotettaviin lähteisiin ja niiden asianmukaiseen tulkintaan sen sijaan, että tutkielmassa esiintyisi tekijän omia oletuksia, jotka voisivat vääristää lain merkitystä.

Oletuksia on työssä pyritty välttämään kriittisellä ja useisiin lähteisiin peilaavalla lähestymistavalla, mikä perustuu myös Kostamon, Airaksisen & Vilkan (2022) näkemykseen hyvän lähdekritiikin lähtökohdista. Heidän mukaansa tietoperustan tueksi kuuluisi valita juuri kyseiseen aiheeseen soveltuva ajantasaista ja parasta mahdollista aineistoa. Tämä valinta on merkityksellinen, sillä tutkielman luotettavuus muodostuu suurimmaksi osaksi lähteiden laadusta sekä siitä, miten niitä hyödynnetään esitettyssä analyysissä. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, luku 3.3.)

Tässä työssä luotettavuutta on rakennettu siten, että kirjalliset juridiset lähteet perustuvat pääosin käsiteltyjen aihealueiden vakiintuneisiin perusteoksiin, joilla on vahva juridinen auktoriteettipohja. Verkkolähteinä on käytetty voimassa olevaa lainsäädäntöä sekä viranomaisten tuottamaa ohje- ja

tietoaineistoa. Lait toimivat työn keskeisenä oikeudellisenä perustana oikeustieteellisen kirjallisuuden rinnalla, kun taas muita verkkolähteitä on hyödynnetty täydentämään lainsäädännöstä sekä kirjallisuudesta saatavaa tietoa erityisesti ajantasaisen käytännön menettelyn osalta.

Lähteiden valinnassa on pyritty huomioimaan niiden relevanssi ja asiantuntijuus sekä yhteensopiavuus työn aiheiden käsittelyn kanssa. Tämän lisäksi tutkielman kysymyksiä on pyritty tarkastelemaan ja vertailemaan useamman lähteen kautta, mikä tukee työn luotettavuutta ja toistettavuutta. Esimerkiksi kirjallisuuslähteissä esitettyjä väitteitä on tarkasteltu suhteessa lainsäädäntöön, viranomaisten tuottamaan aineistoon ja muuhun oikeuskirjallisuuteen, sekä vastaavasti myös toisin päin. Tällainen lähteiden rinnakkainen käyttö mahdollistaa erilaisten näkökulmien vertailun ja sisäistämisen, joka tukee perusteltujen johtopäätösten tekemistä (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, luku 3.3). Tutkimustulosten toistettavuutta edesauttaa vahvojen lähteiden käytön ja vertailevan analyysin lisäksi työn selkeä rakenne, lähteiden julkinen saatavuus sekä tekstiitteiden ja lähdeluettelon asianmukainen merkintätapa.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun eettiset periaatteet on huomioitu työssä kokonaisvaltaisesti, eikä vain lähteiden tekijöitä kunnioittavien oikeaoppisten viite- ja lähdemerkintöjen kohdalla. Esimerkiksi vilpin eri muotoja, kuten sepittämistä, vääristelyä ja piittaamattomuutta, on työn toteuttamisen kaikissa eri vaiheissa vältetty. Tutkielma ei sisällä henkilötietojen tai muun arkaluonteisen aineiston käsittelyä, minkä vuoksi työssä ei esiinny tietosuojan tai tutkimuslupiin liittyviä erityisiä eettisiä riskejä. (Eettiset periaatteet 2025, 6–7.)

2 Vahingonkorvusoikeuden lähtökohdat

2.1 Vahingonkorvauksen perusteet

Vahingonkorvaukset ovat oikeudellisia seuraamuksia, joiden tarkoituksena on hyvittää toiselle aiheutettu vahinko ja palauttaa vahingonkärsinyt mahdollisimman lähelle sitä asemaa, jossa hän olisi ollut ilman vahinkotapahtumaa (Ståhlberg & Karhu 2020, 7–8, 451–452). Vahingonkorvusoikeuden keskeisenä tavoitteena on siten turvata vahingonkärsineen oikeus hyvitykseen ja asettaa vahingonaiheuttaja velallisen asemaan suhteessa vahingonkärsineeseen. Korvausvastuun olemas-

saolo toimii myös ennaltaehkäisevänä mekanismina, sillä se luonnollisesti ohjaa yksilöitä ja yhteisöjä toimimaan huolellisesti sekä ylläpitämään yhteiskunnallista järjestystä (Ståhlberg & Karhu 2020, 7–8).

Vahingonkorvausvastuun yleiset perusteet määritellään vahingonkorvauslaissa, jonka mukaan korvausvelvollisuus syntyy, jos joku aiheuttaa toiselle vahinkoa tahallaan tai huolimattomuudesta. Vastuu koskee henkilö- ja esinevahinkojen lisäksi myös taloudellista vahinkoa sekä se voi perustua rikoksen lisäksi muuhunkin oikeudenvastaiseen menettelyyn (VahL 412/1974, 2:1 §). Ståhlberg ja Karhu (2020, 9) määrittelevät vahingon odottamattomaksi ulkoiseksi muutokseksi, jota on pidettävä vahingonkärsineen kannalta epäedullisena. Näin ollen olennaisinta vahingonkorvausoikeudessa on se, miten aiheutuneet haitat voidaan korvata kohtuullisesti, vaikka vahingon luokittelulla on merkitystä esimerkiksi korvauksen määrän ja laajuuden arvioinnissa. Laki ei kuitenkaan määrittele tarkasti, millä tavoin vahinko on korvattava, joten osapuolet voivat avoimemmin sopia myös muusta hyvityksestä kuin rahasuorituksesta (Ståhlberg & Karhu 2020, 8).

Lainmukaisten vahingonkorvausten suuruuden määrittelyyn liittyy tulevaisuutta ennustava teoreettinen pohja. Vahinkojen rahallisen suuruuden arvioinnissa on taustalla se kysymys, että paljonko kuluja ja menetyksiä potentiaalisesti kertyisi vahingon jälkeisenä aikana. Tätä ajattelutapaa sovelletaan siten, että tarkastellaan sellaista tapahtumakulkua, jossa vahinkoa ei olisi tapahtunut. Täten voidaan saada käsitys siitä, kuinka paljon uhri menettäisi rahallisesti vahingon seurausten korjaamisen ja vahingosta seuraavan ansionmenetyksen kautta. (Ståhlberg & Karhu 2020, 447–448.)

Asian ratkaisemista voi kuitenkin vaikeuttaa moni asia, sillä esimerkiksi uhrin ansioiden kehitys voi tapahtua usealla tavalla, mutta yksittäisten palkankorotusten todennäköisyyttä ei voida ennustaa luotettavasti. Tämän vuoksi vahingonkorvauksissa käytetään myös arvopohjaista lähestymistapaa. Sen mukaan vahingonkorvaukset eivät ole täysin faktoihin ja logiikkaan perustuvia, vaan tapauksissa painotettaisiin lisäksi oikeudenmukaisuutta ja kohtuullisuutta. (Ståhlberg & Karhu 2020, 448.)

Tämän tulevaisuutta ennustavan teorian kautta vahingonkorvauslaki on saanut lähtökohdakseen täyden korvauksen periaatteen, jonka perusteella aiheutuneet vahingot olisi yleisesti korvattava

kokonaisuudessaan joitakin korvausta alentavia poikkeuksia, kuten tekijän alaikäisyyttä tai mielihäiriöitä, lukuun ottamatta. Uhrin aseman olisi useimmiten päädyttävä sellaiselle tasolle vahingon tapahtumisen jälkeen, kuin vahinkoa ei olisi koskaan tapahtunutkaan. Uhri ei saisi todellisuudessa rikastua tai jäädä tappiolle vahinkojen seurauksena. (Ståhlberg & Karhu 2020, 451–452.)

Vahingonkorvausten kohdalla on tärkeää huomioida, että vahingonkorvausvastuu on kaikkien haittojen joukossa vain poikkeussääntö. Lähtökohtaisesti vahingon kärsijä joutuu itse vastaamaan vahingosta, ellei vahingonkorvauslaissa ole toisin säädetty. Tämä rajaa korvausvastuun kohtuullisiin tilanteisiin ja estää esimerkiksi sen, että toisen henkilön mielensäpahoittamisesta joutuisi aina suoraan vahingonkorvausvastuuseen. (Ståhlberg & Karhu 2020, 79–81.)

Rikostapauksissa mahdollinen vahingonkorvausvastuu kohdistuu ensisijaisesti rikoksentekijään (VahL 412/1974, 2:1.1 §). Tästä huolimatta rikoksen uhrin on käytännössä usein itse huolehdittava korvauksen perimisestä ja mahdollisista maksujärjestelyistä rikoksentekijän kanssa (Vahingonkorvaukset rikosasiassa n.d.).

2.2 Rikospöerusteinen vahingonkorvausvastuu

Rikokseen perustuva vahingonkorvaus voi syntyä, kun rikoslain (39/1889) mukainen teko aiheuttaa vahinkoa, vaikka rikoslaissa ei säädetä vahingonkorvauksista erikseen (RL 39/1889, 3:5.1 §). Rikosasioissa vahingonkorvaukset esitetään yleensä vahingonkorvauslain 2 luvun mukaisina erillisinä vaatimuksina. Joissakin rikoksissa, kuten pahoinpitelyssä ja petoksessa, vahingon aiheuttaminen sisältyy jo rikoksen tunnusmerkistöön, jolloin korvausvastuun perusteet ilmenevät selvästi ja vahingonkorvausvaatimuksen esittäminen on yksinkertaisempaa (Ståhlberg & Karhu 2020, 125–126).

Rikoksen tahallisuus tai tuottamus eli huolimattomuus myös vaikuttavat korvausvastuun sisältöön. Tahallisesti aiheutetussa vahingossa korvausvastuu ilmenee pääsääntöisesti täysimääräisesti vahingonkorvauslain mukaan, kun taas tuottamuksellisessa teossa punnitaan huolimattomuuden vakavuutta sekä korvauksen oikeudenmukaisuutta. (Ståhlberg & Karhu 2020, 128–129; VahL 412/1974, 2:1 §.)

Rikosperusteisen vahingonkorvauksen saaminen edellyttää useiden rikos- ja vahingonkorvausoi-
keudellisten näkökulmien huomioon ottamista. Vahingonkorvausvastuu voi syntyä myös rikos-
laissa säädetystä teosta, josta tekijää ei voida rikosoikeudellisesti rangaista. Näin tapahtuu esimer-
kiksi silloin, kun teko on rikoslain mukaan rangaistava vain tahallisenä, mutta vahingonkorvauslain
perusteella huolimattomuus riittää vastuun syntymiseen. Joskus tekoa ei voida pitää rikoslain nä-
kökulmasta riittävän tahallisenä tai tuottamuksellisenä rikoksena, mutta vahingonkorvausvastuu
voi silti toteutua, jos tekijän toiminta oli huolimattomampaa kuin voisi kohtuullisesti olettaa (Ståhl-
berg & Karhu 2020, 128–129).

Vahingot, jotka täyttävät sekä rikoksen tunnusmerkistön että vahingonkorvausvastuun edellytyk-
set, voivat johtaa korvausvelvollisuuteen vahingonkorvausvaatimusten kautta, vaikka tekijää ei
muutoin rangaistaisi rikoksesta (Ståhlberg & Karhu 2020, 82). Tämä on mahdollista esimerkiksi sil-
loin, kun rikoksesta jätetään syyte nostamatta tai kun vahingonkorvauksesta sovitellaan ilman ri-
kosoikeudellista seuraamusta. Alun perin rikosasiaan liittyvät vahingonkorvausvaatimukset voi-
daan edelleen käsitellä riita-asiana oikeudenkäynnissä, vaikka kyseessä ei lopulta olisikaan
rikoslain mukainen rikos (ROL 689/1997, 3:8 §; Ståhlberg & Karhu 2020, 129).

Rikosperusteisen vahingonkorvauksen muodostuminen riippuu korvausvastuun ratkaisemisesta
vahingonkorvauslain perusteella, vaikka vastuun syntyminen edellyttää usein rikoslain mukaista
rangaistavaa tekoa. Rikoslain ja vahingonkorvauslain välinen suhde ei kuitenkaan ole yksiselittei-
nen vahingonkorvausten perimisen kannalta, sillä toisen lain tulkinnan tulos vaikuttaa suoraan toi-
sen lain soveltamiseen.

3 Vahingonkorvauksen periminen rikoksentekijältä

3.1 Sovinto ja vahingonkorvaus rikosprosessissa

Rikosperusteisen vahingonkorvauksen periminen voi käynnistyä joko vapaaehtoisella perimisellä
tai rikosprosessissa esitettävän vahingonkorvausvaatimuksen kautta, jolloin vahingonkorvausasia
käsitellään suoraan tuomioistuimessa osana rikosprosessia (Vahingonkorvauksen vaatiminen ri-
koksentekijältä 2024). Vahingonkorvauksen perintä perustuu ensisijaisesti vapaaehtoiseen menet-
telyyn, vaikka korvausvaatimus voidaan esittää sujuvasti rikosasian käsittelyssä. Uhrin kannattaa
aluksi pyrkiä saamaan korvaus vapaaehtoisesti tekijältä esimerkiksi sopimalla maksujärjestelyistä

suoraan hänen kanssaan. Velkojen vapaaehtoinen periminen alkaa yleensä siten, että velkoja lähettää velalliselle mahdollisuuksien salliessa yhden tai useamman maksuvaatimuksen maksamattomasta korvauksesta, joiden avulla velka pyritään ensisijaisesti perimään. (Vahingonkorvaukset rikosasiassa n.d.; Velkojen perintä n.d.)

Mikäli vahingonkorvaukseen liittyvissä asioissa asianosaiset ovat eri mieltä, voidaan vahingonkorvauksesta sovittella vapaaehtoisesti tuomioistuinsovittelussa tai yksityisessä sovittelumenettelyssä esimerkiksi asianajajatoimistossa Suomen Asianajajaliiton sääntöjen mukaisesti (Asianajajasovittelu n.d.; Sovittelu riita-asiassa n.d.). Tuomioistuimessa sovittelu suoritetaan yleensä yhden päivän aikana sovitteluistunnossa, mutta se voi tarvittaessa kestää useamman päivän verran (Sovittelu 2025; Sovittelu riita-asiassa n.d.). Tuomioistuimen vahvistama sovinto on täytäntöönpanokelpoinen, mutta tuomioistuimen ulkopuolella tehty sovinto on vain siltä osin täytäntöönpanokelpoinen, kun se on vahvistettu tuomioistuimessa. (Tuomioistuinsovittelulaki 394/2011, 3:20 §; UK 705/2007, 2:2 §.)

Sovittelu mahdollistaa riita-asian ratkaisemisen ilman täysimittaista oikeudenkäyntiä tai jopa kokonaan ilman oikeudenkäyntiä, mikäli velallinen suostuu maksamaan vahingonkorvauksen vapaaehtoisesti. Vapaaehtoinen menettely on yleensä nopeampi, edullisempi ja joustavampi vaihtoehto verrattuna perinteiseen oikeudenkäyntiin. Siinä osapuolet voivat hyvin itse vaikuttaa sovinnon sisältöön ja ehtoihin. (Sovittelu riita-asiassa n.d.)

Edellä mainittu sovittelu ei kuitenkaan liity vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun vahingonkorvauksen kohtuullistamiseen. Kohtuullistamisella tarkoitetaan vahingonkorvausvelan alentamista tilanteissa, joissa täysi korvausvastuu olisi vahingonaiheuttajalle kohtuuttoman raskas. Tämä on uhrille lähtökohtaisesti aina epäedullista, koska se potentiaalisesti vain pienentää tuomittavaa korvausta. Kohtuullistamista arvioitaessa otetaan huomioon muun muassa teon tahallisuus sekä uhrin mahdollinen myötävaikutus vahingon syntyyn. (Ståhlberg & Karhu 2020, 537–538; VahL 412/1974, 2:1.2 §, 6:1 §.)

Rikoksen uhrin tulee tehdä rikosilmoitus netissä tai poliisilaitoksella päättäessään viedä vahingonkorvausasia rikosoikeudelliseen käsittelyyn, mikäli vapaaehtoista sovintoa ei olla saavutettu tekijän ja uhrin välillä (Rikosilmoitus – rikosprosessi lähtee liikkeelle rikosilmoituksesta n.d.). Rikosasia

pannaan vireille tuomioistuimessa syyttäjän toimesta tehdyllä haastehakemuksella, jossa esitetään syyte, rangaistusvaatimus sekä mahdolliset vahingonkorvausvaatimukset (Rikosasian oikeudenkäynti n.d.; ROL 689/1997, 5:1 §, 5:2 §). Vahingonkorvausvaatimusten esittämisestä on ilmoitettava erikseen poliisille rikoksen esitutkintavaiheessa tai viimeistään oikeudenkäynnin yhteydessä. Yleensä syyttäjä esittää vahingonkorvausvaatimukset, mutta uhri voi halutessaan esittää ne oikeudenkäynnissä myös itse. Rikoksen uhrin on mahdollista vaatia korvausta esimerkiksi vahingoittuneesta tai kadonneesta omaisuudesta, ansionmenetyksestä, tilapäisestä tai pysyvästä fyysisestä haitasta, tarpeellisista kuluista, kuten sairaanhoitokustannuksista, sekä henkisestä kärsimyksestä, kuten esimerkiksi syrjinnästä tai vapauden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta. (Vahingonkorvauksen vaatiminen rikoksenteijältä 2024.)

Rikoksen uhrin on vahingonkorvausta vaatiessaan pystyttävä osoittamaan, että hänelle on aiheutunut korvattavaa vahinkoa. Saarnilehdon (2010) mukaan vahingonkärsineen todistustaakkaan eli näyttövelvollisuuteen kuuluu, että vahingonkorvausvastuun peruste on olemassa, vahinko on tosiasiallisesti syntynyt ja että vahinko johtuu kyseisestä teosta. Lisäksi uhrin on pystyttävä osoittamaan vahingon määrä sekä se, että kyseessä on lain mukaan korvattava vahinko. (Saarnilehto 2010, 57–58.) Mikäli uhrin vaatimukset ovat oikeudellisesti hyväksyttävissä, joutuu rikoksenteijä tällöin näyttämään toteen mahdolliset seikat, joiden mukaan vahingonkorvauksen määrää voitaisiin pienentää tai korvauksen maksamisesta voitaisiin vapautua (Saarnilehto 2010, 63–64).

Rikosasian oikeudenkäynti vahingonkorvaukseen liittyen voidaan uhrin ja tekijän suostuessa suorittaa myös kirjallisesti. Tämä on mahdollista vain silloin, kun rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus olisi kaksi vuotta vankeutta. (Rikosasian oikeudenkäynti n.d.) Rikosperusteisessa vahingonkorvausvelassa täytäntöönpanoperuste syntyy rikosasiasta annetusta tuomiosta, joka sisältää ratkaisun sekä syytteestä että vahingonkorvausvaatimuksesta. Vahingonkorvausta ei voida periä pakkokeinoin ilman tuomiota esimerkiksi ulosoton kautta. (UK 705/2007, 2:2 §; Vahingonkorvauksen vaatiminen rikoksenteijältä 2024.)

3.2 Vahingonkorvausvelan täytäntöönpano ulosotossa

Tuomioistuimen antaessa tuomion edellä mainituissa tilanteissa tai kun kyseessä on jokin muu laissa säädetty täytäntöönpanoperuste, velalle muodostuu ulosottooperuste (UK 705/2007, 2:2 §).

Täytäntöönpanoperusteen avulla velkaa voidaan periä ulosoton kautta, jolloin perintävastuu siirtyy velkojalta ulosottoviranomaiselle (Vahingonkorvaukset rikosasiassa n.d.). Velan perimisen siirtyminen ammattilaiselle voi tehostaa, helpottaa ja yksinkertaistaa perintäprosessia velkojan eduksi.

Tuomioistuimen päätökset ovat sellaisenaan täytäntöönpanokelpoisia ilman erillistä vahvistamista, mutta vasta kohtuullisilla ja oikeudenmukaisilla perintätoimilla velka voidaan käytännössä periä ulosoton kautta. Ulosoton kohdentuminen velallisen omaisuuteen perustuu laissa säädettyihin rajoihin (Mitä voidaan ulosmitata n.d.). Käytännössä ulosotossa peritään yleensä velallisen rahavaroja tai palkkaa, mutta tarvittaessa muutakin omaisuutta voidaan myydä velan suorittamiseksi (Leppänen & Linna 2022, 34–35). Velallisen perustoimeentulon kannalta olennainen omaisuus, kuten tavanomainen koti-irtaimisto, on jätettävä ulosmittaamatta (Mitä voidaan ulosmitata n.d.). Ulosottomiehen on pyrittävä myymään omaisuutta velallisen puolesta mahdollisimman hyvään hintaan (UK 705/2007, 5:2 §).

Ulosotto rikosentekijää kohtaan on pantava täytäntöön pääsääntöisesti 15 vuoden kuluessa, mutta velkojan ollessa yksityinen henkilö tai vahingonkorvauksen perustuessa rikokseen, josta tekijä on tuomittu vankeusrangaistukseen tai yhdyskuntapalveluun, on täytäntöönpanon määräaika 20 vuotta (UK 705/2007, 2:24 §). Tästä huolimatta ulosottoprosessi on suoritettava ulosottokaaren mukaan joutuisasti, puolueettomasti ja asianmukaisesti siten, ettei velalliselle tai sivullisille aiheudu tarpeetonta haittaa (UK 705/2007, 1:19 §).

Ulosottoon päädytään yleensä velallisen maksukyvyttömyyden takia, mutta myös velallisen maksuhaluttomuutta pidetään pätevänä perusteena (Leppänen & Linna 2022, 2–3). Mikäli täytäntöönpanokelpoista maksua ei suoriteta tai maksujärjestelyistä ei sovita, asia voidaan vaihtoehtoisesti siirtää perintätoimiston hoidettavaksi ulosoton sijaan (Vahingonkorvaukset rikosasiassa n.d.; Velkojen perintä n.d.).

Vahingonkorvausvelka voi vanhentua, jos sitä ei vaadita tai peritä lain edellyttämässä määräajassa, jolloin velkoja menettää oikeuden periä velkaa velalliselta (Velan vanhentuminen n.d.). Vanhentumisen tarkoituksena on turvata oikeussuhteiden selkeys ja varmistaa, että vaatimukset esitetään

kohtuullisessa ajassa. Mikäli velka ei vanhenisi, pitkäkestoinen ajan kuluminen ja velkojan passiivisuus heikentäisivät tuomioistuimessa käsiteltävän todistusaineiston luotettavuutta ja lisäisivät epävarmuutta velan suorittamisesta eri osapuolten välillä. (Ståhlberg & Karhu 2020, 557.)

Vahingonkorvausvelan vanhentuminen alkaa yleisen lähtökohdan mukaan silloin, kun uhri tietää tai hänen tulisi tietää sekä aiheutuneesta vahingosta että vahingosta vastuussa olevasta henkilöstä (Ståhlberg & Karhu 2020, 559, 564; VanhL 728/2003, 7.1.3 §). Vanhentuminen ei ole aina sidoksissa vahingon tapahtumishetkeen, koska vahingon on myös mahdollista muodostua hitaasti tai sitä ei voida heti havaita helposti. Muutoin olisi mahdollista, että velkojan oikeus korvaukseen vahingosta vanhenisi ennen vahingon huomaamista. (Ståhlberg & Karhu 2020, 557–559.) Epäselvissä tilanteissa, kuten henkilövahingoissa, vanhentumisen alkamisajankohta ratkaistaan tapauskohtaisesti siten, että tulkinnan lähtökohtana on vahingonkärsineen edun huomioon ottaminen (Ståhlberg & Karhu 2020, 566).

Yleinen vanhentumisaika vahingonkorvausvelalle on kolme vuotta uhrin tiedonsaannista alkaen (VanhL 728/2003, 4 §). Tästä poiketen vanhentumislaisissa (728/2003) on säädetty myös kymmenen vuoden takaraja vanhentumiselle nimenomaan vahingon tapahtumahetkestä, lukuun ottamatta henkilö- tai ympäristövahinkoja (Ståhlberg & Karhu, 567; VanhL 728/2003, 7.2 §). Rikokseen perustuvassa vahingonkorvauksessa vanhentumisaika ei kuitenkaan ala kulua niin kauan kuin rikosasiassa voidaan nostaa syyte tai rikosasiaa käsitellään tuomioistuimessa (Ståhlberg & Karhu 2020, 560; VanhL 728/2003, 4 §, 7.3 §). Rikospöytäkirjan tai muun vahingonkorvauksen vanhentuminen voidaan katkaista vanhentumislaisissa määritellyillä velkojan toimenpiteillä, kuten ilmoituksella, maksujärjestelyjen sopimisella, ulosoton vireillepanolla, haastehakemuksella tai vaatimuksen esittämisellä tuomioistuimessa (Ståhlberg & Karhu 2020, 559; VanhL 728/2003, 10–11 §).

Uhrin oikeus vaatia rikoksesta syytettä vanhentuu vahingonkorvausoikeudellisesta periaatteesta poiketen yleensä rikoksen tekopäivästä eikä uhrin tiedonsaannista alkaen (RL 39/1889, 8:2 §). Syyteoikeus vanhenee rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen perusteella, jollei syytettä nosteta, yleensä kahden, viiden, kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden kuluttua rikoksen tekopäivästä. Joissakin rikoksissa vanhentumisaika määräytyy uhrin iän perusteella tai syyteoikeus ei vanhene lainkaan. (RL 39/1889, 8:1 §.) Kun syyteoikeus rikospöytäkirjassa vahingonkorvauksessa vanhen-

tuu, alkaa kulua tavallinen vahingonkorvausvelan kolmen vuoden vanhentumisaika. Lainvoimaisella tuomiolla tai siihen rinnastettavalla ulosottoperusteella vahvistetun velan vanhentumisaika on kuitenkin viisi vuotta. (Ståhlberg & Karhu 2020, 570; VanhL 728/2003, 4 §, 7:1.3 §, 13 §.) Uhrilla vielä säilyy oikeus vaatia korvausta rikoksentehtyjältä, vaikka syyteoikeus on vanhentunut tai rikosoikeudellinen prosessi päättynyt (Ståhlberg & Karhu 2020, 570).

Vahingonaiheuttajien lukumäärä ja se, milloin vahingonkärsinyt saa tiedon kustakin vastuullisesta, vaikuttavat vanhentumisajan alkamishetkeen. Kunkin velallisen kohdalla vanhentuminen arvioidaan erikseen ja vanhentumisen katkaisu kohdistuu vain siihen velalliseen, jota toimi koskee. Yhden velallisen korvausvastuun vanhentuminen ei ulotu muihin velallisiin, eikä se muuta heidän yksittäisten korvausten määrää, vaikka he olisivat yhteisvastuussa samasta vahingosta. (Ståhlberg & Karhu 2020, 570; VanhL 728/2003, 19 §.) Mikäli velallinen on kuolinpesä, jonka varat eivät perunkirjoituksen mukaan riitä velkojen suorittamiseen tai joka on asetettu konkurssiin, velan vanhentuminen ei vapauta muita samasta velasta vastuussa olevia henkilöitä tai takaajia heidän maksuvelvollisuudestaan (VanhL 728/2003, 11a.2 §).

Rikosperusteiset vahingonkorvausvelat kasvattavat viivästyskorkoa ajan myötä muiden velkojen tapaan korkolain (633/1982) säännösten mukaisesti. Huolimattomuudesta johtuvalle rikosperusteiselle vahingonkorvausvelalle, jolle eräpäivää ei ole määrätty, viivästyskorkoa kertyy 30 päivän kuluttua siitä päivästä, jona velkoja on selvityksen jälkeen esittänyt kohtuullisen ja perustellun korvausvaatimuksen (KorkoL 633/1982, 7 §; Aarnio & Kangas 2016, 510). Selvityksen ei tarvitse tarkasti määrittää korvauksen tai koron suuruutta, sillä velkojan ei oleteta pystyvän hankkimaan kaikkia olennaisia tietoja asiaan liittyen. Viivästyskorkoa kertyy 30 päivän jälkeen vain niiltä osin kuin vaatimuksen peruste on riittävästi osoitettu. Mikäli huolimattomuudesta johtuvasta rikosperusteisesta vahingonkorvauksesta sen sijaan annetaan haaste velallisen tiedoksi tai korvausvaatimus esitetään oikeudenkäynnissä, viivästyskorkoa kertyy jo tästä päivästä alkaen. (KorkoL 633/1982, 7 §, 9 §; Aarnio & Kangas 2016, 510.)

Tahallisesti aiheutetun rikoksen korvaukselle on korkolain 8 §:n mukaan maksettava viivästyskorkoa heti vahingon tapahtumisesta alkaen (KorkoL 633/1982, 8 §; Aarnio & Kangas 2016, 510). Säännöksen soveltaminen ei kuitenkaan usein toteudu käytännössä, sillä vahinko ei aina synny rikoksen tekohetkellä, vaan se voi ilmetä vähitellen tai vasta myöhempänä ajankohtana. Erityisesti

henkilöön kohdistuvissa vahingoissa vammojen seuraukset sekä niiden hoitokustannukset saattavat realisoitua vasta pitkän ajan kuluessa vaiheittainkin, jolloin vahingon kokonaisuus ei ole heti todettavissa. Siksi viivästyskoron periminen tekohetkestä alkaen voi olla mahdotonta, koska tarvittavat tiedot tulevista kustannuksista tai korvausvaatimuksista eivät vielä ole tiedossa. Käytännössä viivästyskoron alkaa kulua rikoksen tekohetkestä vain niiden vahinkojen osalta, jotka ovat jo selkeästi tekohetkellä toteutuneet sekä joiden suuruus voidaan selvästi todeta (Aarnio & Kangas 2016, 13–15).

4 Valtion rooli rikosperusteisen vahingonkorvauksen maksajana

4.1 Valtiokonttorin korvaus viimesijaisena korvausmuotona

Rikoksesta aiheutuneista vahingoista on uhrilla mahdollisuus saada rahallinen korvaus valtiolta rikosvahinkolain nojalla silloin, kun vahingonaiheuttaja ei pysty itse suorittamaan korvauksia (Rikosvahinkolaki 1204/2005, 1–2 §). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Valtiokonttori voi tiettyjen kriteereiden toteutuessa maksaa uhrille korvauksesta sen osan, mikä on muutoin jäänyt saamatta. Muualta saadut korvaukset samasta vahingosta vähentävät Valtiokonttorin maksamaa korvausta siltä osin kuin korvauksia on jo saatu (Rikosvahinkolaki 1204/2005, 19 §; Ståhlberg & Karhu 2020, 492). Toisin kuin vahingonkorvauslaki, rikosvahinkolaki ei määrittele vahinkojen sisältöä tai seuraamuksia. Sen sijaan rikosvahinkolain tarkoituksena on turvata uhrille kohtuullinen korvaus valtion varoista silloin, kun vahingonkorvausta ei voida saada muualta riittävästi vahingon kattamiseksi.

Valtiokonttorilta saadut rikosvahinkolain mukaiset rikosvahinkokorvaukset ovat viimeinen vaihtoehto rikosperusteisen vahingonkorvauksen saamiseksi. Korvausta vahingosta tulisi ensisijaisesti vaatia rikoksentehtäjältä, jos korvauksen periminen on mahdollista. Toissijaisesti ainakin osan korvauksesta voi hakea tilanteen mukaan esimerkiksi Kelalta, vakuutusyhtiöiltä tai työttömyys- ja sairauskassasta. Tällöin kyseessä voi esimerkiksi olla tapaturmavakuutus, sairauspäiväraha tai sairaanhoito- ja matkakulut. Vasta viimeisenä vaihtoehtona jäljellä olevaa korvausta voi yrittää hakea Valtiokonttorista. Valtiokonttoriin lähetettävä hakemus ei kuitenkaan edellytä sitä, että korvausta olisi peritty ensin rikoksentehtäjältä, koska se ei ole aina mahdollista. (Rikosvahinkokorvaukset: Ohjeet 2025.) Tilanne, jossa tekijä ei pysty suorittamaan korvausta, voi johtua esimerkiksi rikoksentehtäjän tilapäisestä varattomuudesta tai ylivelkaantuneesta kuolinpesästä. Tekijää ei välttämättä myöskään olla saatu kiinni, jolloin korvauksia olisi mahdoton vaatia tekijältä.

Rikosvahinkolaisissa korvauksille on usein asetettu enimmäismäärät ja perusvähennykset, jolloin täyden korvauksen periaatteesta saatetaan poiketa näiden rajoittaessa korvauksen määrää (Rikosvahinkolaki 1204/2005, 5–10 §, 17 §, 20 §). Rikosvahinkolain mukaiset enimmäismäärät eivät kuitenkaan ole kiinteitä. Rahan arvon muuttuessa korvausten määriä päivitetään ajantasaisiksi kolmen vuoden välein Valtioneuvoston asetusten mukaisesti, rikosvahinkolain 48 §:n perusteella (Rikosvahinkolaki 1204/2005, 48 §). Ajantasaiset enimmäismäärät ja perusvähennykset löytyvät helposti esimerkiksi Valtiokonttorin sivuilta, rikosvahinkokorvausten ohjeiden yhteydessä.

Valtiokonttorin myöntämät rikosvahinkolain mukaiset korvaukset ovat rajoitetusti saatavilla henkilövahingoista ja kärsimyksen tuottamisesta, sekä poikkeustilanteissa esine- ja taloudellisista vahingoista. Valtiokonttori voi myös korvata erikoistapauksissa oikeudenkäynti- ja hakemuskuluja, sekä jopa rikoksella aiheutetun kuoleman vainajan omaisille. (Rikosvahinkokorvaukset: Yleistä tietoa rikosvahingoista 2025.)

Rikoksen uhrin tulee tehdä rikoksesta rikosilmoitus, jotta hän olisi mahdollisesti oikeutettu myöhemmin hakemaan rikosvahinkolain mukaista korvausta Valtiokonttorilta (Vahingonkorvaukset rikosasiassa n.d.). Mikäli rikosasia etenee tuomioistuinkäsittelyyn, uhrin on lisäksi esitettävä vahingonkorvausvaatimus käräjäoikeudessa, jotta uhrilla pysyy oikeus Valtiokonttorin myöntämään korvaukseen. Uhrilla on mahdollisuus hakea Valtiokonttorilta rikosvahinkokorvauksia myös tuomioistuimen tai paikallisen sovittelutoimiston vahvistaman sovinnon kohdalla (Rikosvahinkokorvaukset: Yleistä tietoa rikosvahingoista 2025). Uhrin on mahdollista saada korvausta Valtiokonttorilta, vaikka rikosasiaa ei käsiteltäisi tuomioistuimessa eikä sitä sovitella, jos asian käsittely olisi käytännössä mahdotonta. (Rikosvahinkokorvaukset: Yleistä tietoa rikosvahingoista 2025.)

Tuomion saaneesta korvausasiasta voi kirjallisesti hakea Valtiokonttorilta korvausta kolmen vuoden kuluessa. Hakemuksen aikaraja tapauksissa, joita ei ole käsitelty tuomioistuimessa, on kymmenen vuotta. (Rikosvahinkolaki 1204/2005, 25 §.) Korvaushakemuksen käsittelyaika on tyypillisesti 6–8 kuukautta (Rikosvahinkokorvaukset: Ohjeet 2025).

Mikäli Valtiokonttori on päättänyt maksaa korvausta, uhrin oikeus periä tekijältä kyseinen vahingonkorvauksen määrä siirtyy valtiolle. Uhri voi siten edelleen vaatia tekijältä vahingonkorvauksen jäljelle jäänyttä summaa, mikäli Valtiokonttori ei korvaa vahinkoa kokonaan. (Rikosvahinkolaki

1204/2005, 31 §.) Korvauksen maksamisen jälkeen valtio pyrkii Oikeusrekisterikeskuksen kautta perimään maksamansa summan takaisin rikoksentekijältä, joka voi myös olla kuolinpesä (Rikosvahinkokorvauksen perintä n.d.). Tällainen tilanne tulisi esimerkiksi vastaan silloin, kun tekijä saataisiin kiinni, kun tekijän kuolinpesään ilmestyisi myöhemmin varoja tai kun tekijän taloudellinen tilanne kohenisi.

4.2 Valtiokonttorin korvauspäätökset ja niiden erityispiirteet

Valtiokonttorin päätökset korvausten myöntämisen suhteen eivät kuitenkaan ole lopullisia, joten niihinkin on mahdollista hakea muutosta tuomioistuinten päätösten tapaan. Esimerkiksi tapauksessa VakO 28.1.2015/6413:2013 vahinkoa kärsinyt osapuoli ei ollut kärjäoikeudessa vaatinut korvausta rikoksesta, mikä antaisi rikosvahinkolain 23 § 2 momentin mukaisesti perusteet korvausvaatimuksen hylkäämiselle (VakO 28.1.2015/6413:2013). Kyseisen momentin mukaan Valtiokonttori ei myönnä rikoksen uhrille korvausta, mikäli hän laiminlyö sellaiset toimenpiteet, joita häneltä kohtuudella voitaisiin odottaa vahingonkorvauksen saamiseksi (Rikosvahinkolaki 1204/2005, 23.2 §).

Valtiokonttorin kielteisen päätöksen perusteluissa ei kuitenkaan huomioitu uhrin ja tämän perheen saamia väkivallan uhkauksia, minkä vuoksi hän haki päätökseen muutosta vakuutusosoikeudelta. Vakuutusosoikeus puolestaan totesi, että uhriin kohdistuva väkivalta ja uhkailu olivat niin vakavia, että uhrin ei voitu kohtuudella olettaa vaativansa korvauksia oikeudenkäynnissä. Vakuutusosoikeuden päätöksen myötä Valtiokonttorin tuli käsitellä asia uudelleen. (VakO 28.1.2015/6413:2013.)

Kyseinen vakuutusosoikeuden ratkaisu osoittaa, että Valtiokonttori voi myöntää rikosvahinkokorvauksen myös silloin, kun uhrin olosuhteet estävät korvausvaatimuksen esittämisen tuomioistuimessa. Ratkaisussa käy ilmi myös se, että Valtiokonttorin päätökset eivät aina huomioi yksittäistapausten olosuhteita riittävästi, jolloin uhrin oikeuksia voidaan yrittää vielä turvata hakemalla päätökselle muutosta vakuutusosoikeudesta.

Vakuutusosoikeuden ratkaisussa VakO 18.12.2014/5715:2013 puolestaan arvioitiin rikosvahinkokorvauksen saamista sellaisessa tilanteessa, jossa rikosasia ei edennyt tuomioistuin käsittelyyn rikok-

sentekijän kuoleman takia. Kyseessä oli poliisiopiskelijaa kohti ammuttujen laukauksien kautta syntynyt rikosvahinkolain 9 § 1 momentin 2 kohdan mukainen henkirikoksen yritys, jonka vahingonkorvausperuste puolestaan pohjautuu vahingonkorvauslain 5 luvun 6 pykälään. (VakO 18.12.2014/5715:2013.)

Vakuutusosoikeus päättyi ratkaisussaan yksinkertaiseen lopputulokseen toteamalla, että uhrilla on rikosvahinkolain nojalla oikeus korvaukseen tapon yrityksestä johtuneesta kärsimyksestä (VakO 18.12.2014/5715:2013). Ratkaisu osoittaa, että rikosvahinkolain mukainen korvaus voidaan silti myöntää, vaikka tekijä olisi kuollut tai rikosasiaa ei olisi käsitelty tuomioistuimessa. Oikeus Valtiokonttorin myöntämään korvaukseen perustuu siten ensisijaisesti rikosvahinkolain säännöksiin, jolloin oikeudenkäynti ei ole pakollinen. Täten rikoksentehtäjän kuolema ei heikennä uhrin oikeusturvaa Valtiokonttorin korvausten kohdalla.

Valtiokonttorin maksaman korvauksen määrä ei kuitenkaan välttämättä aina vastaa tuomioistuimen tuomitsemaa tai vahvistamaa korvaussummaa, sillä Valtiokonttorin ratkaisut perustuvat ensisijaisesti rikosvahinkolain säännöksiin ja vakiintuneeseen korvauskäytäntöön. Tuomioistuimen ratkaisut eivät sido Valtiokonttoria esimerkiksi silloin, kun korvausvaatimuksia ei ole tuomioistuimessa tutkittu perusteellisesti, kun korvauksista on annettu yksipuolinen tuomio tai silloin, kun niistä on vahvistettu sovintosopimus, joka poikkeaa rikosvahinkolain tai yleisen korvauskäytännön periaatteista (Usein kysytyt kysymykset 2025).

Valtiokonttorin päätöksenteossa otetaan huomioon rikosvahinkolain mukaiset enimmäismäärät sekä Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan antamat suositukset (Usein kysytyt kysymykset 2025). Korvaukselle asetettu enimmäismäärä voi johtaa siihen, että uhrin saama korvaus jää pienemmäksi kuin tuomioistuimen määräämä summa.

5 Rikospöytäkirjan vahingonkorvausvelan periminen kuolinpesästä

5.1 Rikosvastuun raukeamisen merkitys vahingonkorvausvelalle

Rikoksentehtäjän rikosvastuu voi raueta monella tapaa, kuten syyteoikeuden tai tuomioon asettamisen mahdollisuuden vanhentuessa, mutta tämän tutkielman kannalta keskeisin rikosvastuun rau-

keamisen syy on tekijän kuolema. Rikosvastuun raukeaminen voi estää sekä seuraamuksen määräämisen että jo määrätyn seuraamuksen täytäntöönpanon, mutta henkilön kuoltua rikosoikeudellisia seuraamuksia ei voida enää kohdistaa tekijään. Tämä perustuu rikosoikeudellisen vastuun henkilökohtaisuuteen, jonka mukaan rangaistus voidaan määrätä vain sellaiselle henkilölle, jolle syyllisyysmoite voidaan kohdistaa henkilökohtaisesti. (Lappi-Seppälä, Hakamies, Helenius, Melander, Nuotio, Ojala & Rautio 2022, 214, 218; RL 39/1889, 8:16 §.)

Rikoslain 8 luvun 16 §:n mukaan sakkorangaistus ja uhkasakko raukeavat tuomitun kuollessa, mutta jo toimitettu ulosmittaus voidaan saattaa loppuun ulosmitatun omaisuuden osalta. Lisäksi rikoksella saatu varallisuudellinen hyöty voidaan määrätä menetetyksi kuolinpesän varoista, ellei sitä olisi pidettävä kohtuuttomana. Näistä poikkeuksista huolimatta rikosoikeudellinen vastuu säilyy henkilökohtaisena, eikä rikosoikeudellisia seuraamuksia lähtökohtaisesti siirretä kuolinpesälle. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 218; RL 39/1889, 8:16 §.) Rikosperusteista vahingonkorvausta voidaan periä kuolinpesästä muiden velkavastuiden tapaan, koska rikokseen perustuvat vahingonkorvausvaatimukset erotetaan henkilökohtaisista rikosoikeudellisesta vastuusta. Rikoksenteikijän kuolema ei lähtökohtaisesti vaikuta vahingonkorvauksen saamiseen myöskään rikoksen yhteydessä, koska vahingonkorvauksissa on kyse vahingon aiheuttaneen teon seurauksena syntyneestä varallisuusoikeudellisesta velkasuhteesta, eikä rikosoikeudellisesta vastuusta. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 § velvoittaa vahingon aiheuttajan korvaamaan vahingon, minkä vuoksi rikoksesta annettu tuomio ei ole vastuun syntymisen edellytys. Henkilön kuolema ei siten estä vahingonkorvausvaatimuksen kohdentamista kuolinpesää vastaan. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 218; PK 40/1965, 21:1 §; Saarnilehto, Annola, Hemmo, Karhu, Tammi-Salminen, Tolonen, Tuomisto & Viljanen 2004, luvut 1–2; VahL 412/1974, 2:1 §.)

Edellä esitettyjä rikosvastuun raukeamista ja vahingonkorvausvastuuta käsitellään korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2009:101. Tämä oikeustapaus ei ole kokonaisuudessaan relevantti työn rajauksen kannalta, sillä siinä ei käsitellä yksityishenkilöiden välistä rikosperusteista vahingonkorvausta. Työhön hyvin soveltuvia oikeustapauksia on vähän, mutta tämä tapaus toimii hyvänä havainnollistavana esimerkkinä rikosoikeudellisen vastuun raukeamisesta ja vahingonkorvausvelvollisuuden säilymisestä rikoksenteikijän kuolemantilanteessa:

X Oy:n hankintapäällikkö A:lle oli maksettu kilometrikorvauksia vuonna 1999. Verotarkastuksessa tehtyjen havaintojen mukaan työmatkoja ei tosiasiasa ollut tehty ja korvausten maksaminen perustui tekaistuihin laskuihin. Suoritukset luettiin tämän vuoksi jälkiverotuksessa A:n palkkatuloksi. Käräjäoikeuden päätöksellä katsottiin myöhemmin, että kun A:n esimies oli ollut tietoinen matkalaskujen perusteettomuudesta, tämä oli menettelyllään syyllistynyt X Oy:tä kohtaan törkeään petokseen. A:ta ei syytetty oikeudenkäynnissä, koska hän oli jo kuollut. A:n kuolinpesä suostui tämän jälkeen korvaamaan X Oy:lle A:n saamat perusteettomat määrät. Suoritus tapahtui vuonna 2005.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että jälkiverotettu määrä oli saatu rikoksella oikeudettomasti. Saatu määrä oli tullut palauttaa ja palauttaminen oli myös tapahtunut. Vaikka A:n menettelyä koskevat seikat olivat ilmenneet vasta jälkiverotuksen toimitamisen jälkeen, jälkiverotus oli kumottava, koska A:n ja hänen kuolinpesänsä ei voitu katsoa jälkikäteen arvioiden saaneen menettelyllä tuloa, jota olisi verotettava. Oikaisu takaisinmaksun johdosta ei myöskään voitu tehdä enää takaisinmaksuvuodelta. Asiaan ei vaikuttanut, että palauttaminen oli tapahtunut sopimuksen perusteella.

Ratkaisussa korkein hallinto-oikeus linjasi, että rikosentekijän kuolema estää rikosoikeudellisen vastuun toteutumisen, mutta varallisuus oikeudellisen veloitteen kohdentaminen kuolinpesään pysyy silti mahdollisena. Tapauksessa rikosentekijän menettely täytti törkeän veropetoksen tunnusmerkistön, mutta hänen kuolemansa vuoksi rikosoikeudellinen tuomitseminen ei kuitenkaan ollut mahdollista. Vahinkoa kärsinyt yhtiö esitti tästä huolimatta vahingon määrää vastaavan vahingonkorvausvaatimuksen, jonka kuolinpesä myös suoritti. Korkein hallinto-oikeus korosti ratkaisussaan, että kuolinpesän kuuluu vastata vainajan veloista ja velvoitteista myös silloin, kun ne perustuvat rikoksesta aiheutuneeseen vahingonkorvausvelvollisuuteen. (KHO 2009:101.) Tapaus toimii myös hyvänä esimerkkinä täyden korvauksen periaatteen soveltamisesta, sillä siinä oli tavoitteena korvata tapahtunut vahinko siten, ettei vahingonkärsineen taloudellinen tilanne muuttuisi vahingon seurauksena.

5.2 Vahingonkorvausvelan asema kuolinpesässä

Kuoleman jälkeen vahingonkorvausvastuu siirtyy perintökaaren 21 luvun 1 pykälän mukaan vainajan kuolinpesälle muiden velkavastuiden tavoin (PK 40/1965, 21:1 §). Velkojilla on oikeus periä velkaansa perittävän kuoleman jälkeen, koska velkasitoumukset eivät velkakirjalain (622/1947) mukaan eräänny henkilön kuoltaessa (Aarnio & Kangas 2016, 233, 625). Maksettavaksi tuomitut vahingonkorvaukset merkitään perukirjaan muiden velkojen rinnalle (Aarnio & Kangas 2016, 322–323).

Velkojen maksu kuolinpesästä tapahtuu tietyssä järjestyksessä velkatyyppin mukaisesti (PK 40/1965, 21:1 §). Ensiksi maksetaan pesänselvitysvelat, jotka sisältävät kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskustannukset sekä pesän selvityksestä, hoidosta ja hallinnosta syntyneet tarpeelliset kulut (PK 40/1965, 18:5 §, 21:1 §). Näiden kulujen maksamisen jälkeen kuolinpesän varat käytetään vainajan velkojen, kuten vahingonkorvausvelkojen maksamiseen. Kyseessä on vainajan eläessä kertyneet velat, jotka maksetaan velkojille pesänselvityksen jälkeen. (Aarnio & Kangas 2016, 641.)

Perinnönjako voidaan toimittaa vasta sen jälkeen, kun kaikki kuolinpesän velat on maksettu. Tämän takia esimerkiksi vahingonkorvausvelka voidaan joskus kuolinpesien kohdalla suorittaa velkojalle nopeammin verrattuna alkuperäiseen tuomioon tai sopimukseen, koska velkojen maksaminen pyritään järjestämään viivytyksettä perinnönjaon esteellisyyden takia (Aarnio & Kangas 2016, 233). Pääsääntönä kuolinpesän velkojen kohdalla on se, että pesänselvitysvelkojen jälkeen turvataan velkojien oikeudet maksamalla heidän velkansa niiden alkuperäisten ehtojen mukaisesti (Aarnio & Kangas 2016, 625). Viimeiseksi ennen perinnönjakoa maksetaan kuolinpesästä muut pesän velat, joilla tarkoitetaan perittävän kuoleman jälkeen syntyneitä velkoja, jotka eivät liity pesänselvitykseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kuolinpesän nimissä tehdyt sopimukset tai jäämistöön kuuluvan omaisuuden peruskorjaukset. (Aarnio & Kangas 2016, 643.)

5.3 Vahingonkorvausvelan asema perunkirjoituksessa ja pesänselvityksessä

Kuolinpesän olennaisten tietojen, kuten varallisuuden ja osakkaiden, selvittämiseksi käytetään perunkirjoituksen kautta syntynyttä asiakirjaa eli perukirjaa. Perukirjalla on siten merkittävä rooli velkojen ja perinnönjaon suuruuksien tiedottamisessa, sillä siitä nähdään vainajan koko omaisuus ja

siihen vaikuttavat seikat. Perunkirjoituksessa ei kuitenkaan ole tarkoitus ratkaista velkojen olemassaoloa tai määrää oikeudellisesti, vaan perukirja perustuu osakkaiden tai myös muun pesän selviytyksestä vastaavan henkilön tietoisuuteen kyseisistä asioista perunkirjoitushetkellä. Tämän takia velkojan saatava tulee huomioiduksi perunkirjoituksessa vain, jos se on saatettu perunkirjoituksesta vastaavan henkilön tietoisuuteen. (Aarnio & Kangas 2016, 241–242.)

Perintökaaren 20 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan kuolinpesän varat ja velat tulee merkitä perukirjaan sellaisina kuin ne olivat kuolinhetkenä (PK 40/1965, 20:4.1 §). Säännös ei kuitenkaan edellytä, että velan määrä olisi lopullisesti täsmennetty, vaan merkinnän edellytyksenä on, että velka tai sen peruste on perunkirjoitushetkellä tunnistettavissa. Vahingon tai vahingonkorvausvaatimuksen suuruus eivät välttämättä aina täsmenny heti tai lyhyellä aikavälillä, mutta perukirjaan voidaan siitä huolimatta merkitä tiedossa oleva velan peruste, vaikka velan lopullinen määrä olisi epäselvä.

Velkojan olisi olennaista ymmärtää, että osakkaan henkilökohtainen vastuu vainajan veloista syntyy vain, mikäli hän laiminlyö perunkirjoitustilaisuuden pitämisen eli perunkirjoituksen toimittamisen määräajassa, jättää tahallaan ilmoittamatta tiedossa olevan velan tai antaa velkojan oikeuksia vaarantavan virheellisen tiedon (Aarnio & Kangas 2016, 242; PK 40/1965, 21:2.2 §). Täten osakas ei vastaa sellaisesta velasta, jota hän ei ole perunkirjoitushetkellä tiennyt tai jota ei ollut saatettu hänen tietoonsa. Velkoja saattaa joutua siten itse huolehtimaan velkansa ilmoittamisesta kuolinpesälle, kun se ei ole muutoin osakkaiden tai pesänselvittäjän tiedossa. Tämä käytäntö korostuu erityisesti vahingonkorvausvelkojen kohdalla, sillä vastuun synty tai velan täsmällinen määrä voivat selvitä vasta perunkirjoituksen jälkeen.

Mikäli perunkirjoituksessa on jäänyt pesään selkeästi kuuluvia velkoja tai varoja huomioimatta, olisi tällöin toimitettava täydennysperunkirjoitus (Aarnio & Kangas 2016, 256; PK 40/1965, 20:10 §). Täydennysperukirjassa uudet tai täsmennetyt velat ilmoitetaan samalla tavalla kuin varsinaisessa perukirjassa. Täydennysperunkirjoitus on velkojan kannalta keskeinen menettely silloin, kun velka ei ole ollut perunkirjoitushetkellä tiedossa tai kun vahingonkorvausvastuun peruste on syntynyt tai täsmentynyt vasta myöhemmin. (Aarnio & Kangas 2016, 256–257.)

Osakas voi joutua velkavastuuseen täydennysperukirjan laatimatta jättämisestä, mutta vain mikäli laiminlyöntiä voidaan pitää erityisen moitittavana ilmenneiden velkojen ja varojen määrään sekä

muihin olosuhteisiin nähden (PK 40/1965, 21:3 §). Perintökaaren 20 luvun 10 §:n mukaan täydennysperunkirjoitus tulee toimittaa kuukauden kuluessa siitä, kun uudet varat tai velat tulevat ilmi (PK 40/1965, 20:10 §). Säännöksessä ei kuitenkaan määritellä aikarajaa täydennysperunkirjoituksen toimittamiselle, vaan se voidaan laatia myös pitkän ajan kuluttua perunkirjoituksen jälkeen, mikäli uusia varoja tai velkoja ilmenee myöhemmin (Aarnio & Kangas 2016, 256–257).

Täydennysperunkirjoituksen lisäksi on olemassa oikaisuperukirja, jota käytetään silloin, kun perukirjaan merkitty tieto osoittautuu virheelliseksi merkittävässä määrin tai mikäli pesän osakassuhteissa tai varallisuudessa tapahtuu olennainen muutos. Oikaisuperukirja voi johtaa jo toimitetun perinnönjaon oikaisuun, jolloin osakkaat voivat joutua palauttamaan saamansa omaisuuden takaisin kuolinpesään velkojen kattamiseksi. (Aarnio & Kangas 2016, 256.)

Mikäli osakkaat tai pesänselvittäjä epäilisivät joidenkin velkojen puuttuvan perukirjasta, voidaan pesän ja vainajan velkojen selvittämisen vuoksi hakea julkista haastetta (Aarnio & Kangas 2016, 246, 322, 542; PK 40/1965, 21:5 §). Julkisen haasteen tarkoituksena on pyrkiä velkojen tasapuoliseen kohteluun antamalla velkojille, joiden saatavat eivät olleet kuolinpesän tiedossa perunkirjoitushetkellä, vielä mahdollisuus velkojensa ilmoittamiseen. (Aarnio & Kangas 2016, 542; laki julkisesta haasteesta 729/2003, 1 §).

Julkinen haaste on pyydettävä viimeistään kuukauden kuluessa perunkirjoituksen toimittamisesta silloin, kun kuolinpesä on osakkaiden yhteishallinnossa, mutta pesänselvittäjä voi pyytää julkista haastetta myös tämän määräajan jälkeen (Aarnio & Kangas 2016, 322). Kyseessä on tuomioistuinten julkaisema ilmoitus virallisessa lehdessä, jonka avulla tuntematon velkoja voi ilmoittaa velkansa perusteen ja määrän sekä antaa yhteystietonsa kuolinpesän selvittäjälle tai sen hoidosta vastaavalle henkilölle (laki julkisesta haasteesta 729/2003, 4–6 §). Menettely on erityisen merkityksellinen tilanteissa, joissa vahingonkorvausvaatimusta ei olla vielä ehditty esittää vainajalle ennen kuolemaa tai perunkirjoitukseenkaan mennessä.

Mikäli velkojia on useampi, velkojen oikeuksia suojataan myös maksuaikoja koskien perintökaaren 21 luvun 9 §:n myötä. Pykälän mukaan velkojalle ei saa maksaa velkaansa pesän varoista kuukauden kuluessa perunkirjoituksen toimittamisesta, ellei se ole erityisen selvää, ettei maksamisesta aiheudu vahinkoa muille velkojille (Aarnio & Kangas 2016, 247; PK 40/1965, 21:9 §).

5.4 Velkojan oikeussuoja ositustilanteessa

Kuolinpesät annetaan yleensä puolueettoman pesänselvittäjän hallittavaksi, joka turvaa velkojen asemaa, sillä osakkaat menettävät tällöin määräämisvaltansa pesän varoihin. Velkojen oikeudet voivat siten vaarantua tilanteissa, joissa kuolinpesä jää osakkaiden hallintaan, sillä osakkaat saattavat toimittaa osituksen ja sen jälkeisen tasinkosuorituksen ennen pesään kohdistuvien velkojen maksamista. (Lohi 2020, 123, 129–130.)

Osituksella tarkoitetaan puolisoitten omaisuussuhteiden ja omaisuuden määrän selvittämistä yleensä avioeron tai kuoleman yhteydessä. Sen avulla voidaan määritellä kummankin puolison avio-oikeudellinen omaisuus, eli omaisuus, johon puolisoilla on tasavertainen oikeus avioliiton päättyessä. (Lohi 2023, 397.) Tasinko on puolestaan varakkaamman puolison maksama varallisuus-erä vähemmän varakkaalle puolisoille, jolloin puolisoitten netto-omaisuudet saadaan tasattua (Lohi 2023, 591). Kuolinpesän varoja saatetaan luovuttaa tasinkona toiselle osituspuolelle velkojen kustannuksella perintökaaren 21 luvun 6 §:n vastaisesti. Tällaisessa tilanteessa pesänselvittäjä voi perintökaaren 21 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan vaatia tasingon palauttamista tilanteen mukaan joko kokonaan tai vain siltä osin kuin se on tarpeen velkojen maksamiseksi ja pesänselvityskulujen kattamiseksi. Tämä palautusvastuu antaa velkojille ensisijaisen oikeussuojan tällaisissa tilanteissa, joissa kuolinpesän konkurssi ei ole käytettävissä tai tarkoituksenmukainen menettely. (Lohi 2020, 132–133; PK 40/1965, 21:6.2 §.)

Tasingon luovutukseen soveltuu myös eloonjääneen puolison asemaa suojaava avioliittolain (234/1929) 103 §:n 2 momentin mukainen tasinkoprivilegi. Säännöksen mukaan leskeä ei vaadita luovuttamaan omaisuuttaan edesmenneen puolison perillisille, vaikka hän olisi osituksessa varakkaampi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kuolinpesä voi joutua maksamaan tasinkoa eloonjääneelle leskelle, mutta leskeä ei kuitenkaan voida velvoittaa maksamaan tasinkoa kuolinpesälle. Lähtökohtaisesti kuolleen puolison kuolinpesä on osituksessa tasinkovelvollinen, jos vainaja on ollut varakkaampi puoliso. (AL 234/1929, 103:2 §; Lohi 2023, 591, 613.) Tasingon laitton luovutus velkojan kustannuksella ilmenee kuolinpesien kohdalla vain silloin, kun perittävänä on varakkaampi puoliso.

Mikäli vainaja oli avioliitossa kuollessaan, velkojen oikeussuojaa turvaa tällöin avioliittolain 87 §. Säännös antaa kuolinpesän osakkaalle oikeuden kieltää osituksen toimittamisen, kunnes kaikki

kuolinpesän tunnetut velat on suoritettu tai niiden maksamista varten tarvittavat varat on asetettu turvalliseen hallintoon. Osituksiin osallistuminen ei kuitenkaan sellaisenaan voi johtaa henkilökohtaiseen velkavastuuseen, mutta osituksessa suoritettu tasinko voi johtaa velkojien saatavien heikentymiseen, mikä puolestaan saattaa synnyttää osakkaille vastuun velkojille aiheutetusta vahingosta (AL 234/1929, 87 §; Lohi 2020, 125–127). Avioliittolain 87 § ei ole yleinen osituksen estämisen keino, vaan velkojien suojaksi tarkoitettu erityissäännös, jota sovelletaan nimenomaan tilanteissa, joissa ositus johtaisi kuolinpesän varojen luovuttamiseen tasinkona ja täten vaarantaisi velkojien maksunsaannin. Tämän vuoksi säännökseen vedotaan käytännössä vain silloin, kun kuolinpesä olisi osituksessa tasinkoa maksavana osapuolena, koska vain tällöin pesän varojen luovuttaminen voisi välittömästi heikentää velkojien asemaa (Lohi 2020, 127). Oikeussuojan vaarantuminen ilmenee siten vasta lopullisesta osituspäätöksestä, eikä pelkästään pesänjakajan määräämisestä tai osituksen vireillepanosta (Lohi 2020, 126).

Ennen pesänjakajan hakemuksen vireilletuloa osakkaan ei tarvitse erikseen vedota 87 §:ään, sillä ositus ei voi edetä ilman osituspuolten myötävaikutusta. Pesänjakajan hakemuksen vireilletulon jälkeen säännökseen vetoaminen estää osituksen lopullisen toimittamisen tilanteissa, joissa velkojien maksunsaantia ei ole turvattu. Pesänjakajan määräämisen jälkeen hän ei saa ennen velkojen maksamisen varmistamista antaa tasinkopäätöstä, jonka perusteella pesän varoja luovutetaan (Lohi 2020, 124–127).

Perintökaaren 18 luvun 7 §:n mukaan pesän osakkaat voivat poikkeustilanteissa joutua vahingonkorvausvastuuseen velkojia vahingoittavan tasingon luovuttamisen perusteella. Syyllisyyden osoittaminen säännökseen vedoten on käytännössä hyvin vaativaa todistamisen hankaluuden kannalta, minkä vuoksi säännöstä pidetään perintökaaren 21 luvun 6 §:ssä säädettyyn palautusvastuuseen nähden vain täydentävänä ja toissijaisena suojakeinona (Lohi 2020, 134; PK 40/1965, 18:7 §).

Mikäli velkojilla on perusteltua epäilystä siitä, etteivät kuolinpesän osakkaat huomioi velkojien oikeuksia, keskeinen suojakeino olisi hakea kuolinpesä pesänselvittäjän hallintoon. Perintökaaren 19 luvun 2 §:n mukaan kuolinpesän velkoja voi hakea tuomioistuimen kautta puolueettoman pesänselvittäjän määräämistä, ellei velkojalla ole saatavastaan maksua turvaavaa vakuutta, jolloin velan saaminen ei olisi vaarassa. Pesänselvittäjän hallitessa kuolinpesän varallisuutta osakkaat eivät voi toimittaa ositusta tai perinnönjakoa itsenäisesti, sillä se edellyttää pesänselvittäjän suostumusta,

mikä suojaa velkojia kuolinpesän osakkaiden vilpilliseltä toiminnalta. (Lohi 2020, 129–131; PK 40/1965, 19:2 §, 23:2.3 §.)

5.5 Varaton kuolinpesä ja sen konkurssi

Kuolinpesän hallinnoinnista vastaava henkilö, kuten puolueeton pesänselvittäjä, joka tulee tietoiseksi pesän varojen olevan liian vähäiset pesän velkojen kattamiseksi, on velvollinen ryhtymään toimenpiteisiin velkojien aseman turvaamiseksi. Ylivelkaisessäkin kuolinpesässä pesänselvittäjän on ensisijaisesti pyrittävä sopimaan velkojien kanssa velkojen maksamisesta tai niiden osittaisesta anteeksiannosta eli niiden perimättä jättämisestä. (Aarnio & Kangas 2016, 544–545.) Pesänselvittäjä voi tehdä kuolinpesään kohdistuvan sopimuksen vain, jos kaikki vainajan velkojat siihen suostuvat. Mikäli sopimukseen ei päästä velkojien kesken, maksetaan velat pesän varallisuuden mukaan suhteutettuna velkojen kokoon noudattaen velkojien maksunsaantijärjestyksestä annetun lain määräyksiä (Aarnio & Kangas 2016, 545; PK 40/1965, 19:12a §). Toisin sanoen sen sijaan, että jokainen velkoja saisi velan perittyä kokonaisuudessaan, voivat velkojat saada saatavistaan vain osittaisen suorituksen pesän varojen vähäisyyden takia.

Velkojien tasapuolisen kohtelun periaatteen mukaan yksittäisen velkojan asemaa ei kuitenkaan voida heikentää tai parantaa muihin velkojiin nähden ilman erillistä sopimusta kaikkien velkojien kesken (Aarnio & Kangas 2016, 544–545; VMJL 1578/1992, 1 §, 6 §). Velkojilla on oikeus hakea muutosta pesänselvittäjän päätökseen velkojen maksamisesta kolmen kuukauden kuluessa sen tiedoksisaannista. Velkojien väliset erimielisyydet sekä pesänselvitykseen liittyvä monimutkaisuus voivat käytännössä johtaa siihen, että kuolinpesä saatetaan asettaa konkurssiin. (Aarnio & Kangas 2016, 545–546; PK 40/1965, 19:12a.3 §.)

Konkurssilain (KonKL 120/2004) mukaan kuolinpesä voidaan asettaa konkurssiin joko yleisesti maksukyvyttömyyden perusteella tai harkitusti ylivelkaisuudenkin perusteella (KonKL 120/2004, 2:1 §, 2:5 §; Könkkölä & Linna 2020, 125–126). Maksukyvyttömyys ilmenee kuolinpesän kohdalla silloin, kun pesä ei kykene ajallaan maksamaan velkoja niiden erääntyessä (KonKL 120/2004, 2:1 §). Ylivelkaisella kuolinpesällä puolestaan tarkoitetaan tilannetta, jossa kuolinpesän varat eivät pesän varallisuuden selvittämisen perusteella tule riittämään kattamaan pesän käsittelystä johtuvia kuluja tai velkojien saatavia (Aarnio & Kangas 2016, 544). Maksukyvyttömyydessä huomioidaan pesän kyky maksaa velat ajallaan, kun taas ylivelkaisuudessa huomioidaan pesän varojen ja velkojen

välinen suhde kokonaisuudessa. Pesän asettaminen konkurssiin edellyttää erityistä tarkoituksenmukaisuutta, joka viittaa esimerkiksi pesän koon tai omaisuuden realisoinnin ongelmallisuuteen (Aarnio & Kangas 2016, 572; KonkL 120/2004, 2:5 §; Könkkölä & Linna 2020, 126). Maksukykyistä kuolinpesää ei voida asettaa konkurssiin ja maksukyvyttömyydenkin kohdalla konkurssiin asettamisen kynnyks on korkealla (Lohi 2020, 125).

Mikäli kuolinpesä on asetettu tuomioistuimen päätöksellä konkurssiin kuolinpesän perillisen, pesänselvittäjän tai velkojan toimesta, eivät kuolinpesän aiemmat maksupäätökset ja osakkaiden tai pesänselvittäjän tekemät sopimukset enää sido konkurssipesää (Aarnio & Kangas 2016, 475, 572–573). Konkurssiin asettamisesta seuraa uuden pesänhoitajan määrääminen tuomioistuimen toimesta, jonka pesän hallinnan myötä velkojille jaetaan pesän varat tasapuolisesti velkojien maksusaantijärjestyksestä annetun lain mukaisesti, joka voi jälleen johtaa velkojien saatavien osittaiseen suoritukseen (KonkL 120/2004, 8:1 §; VMJL 1578/1992, 2 §). Konkurssin pesänhoitajalla on laajempi toimivalta kuin pesänselvittäjällä tehdä oikeustoimia kuolinpesän puolesta, kuten hankkia kuolinpesään takaisin omaisuutta, jota vainaja olisi esimerkiksi siirtänyt muualle ennen kuolemaansa. Tällöin velkojilla voi olla mahdollisuus saada suorituksena rahan sijaan rahaksi muutettava omaisuutta, joka ei ollut alun perin pesän tiedossa. Pesänselvittäjän tulee arvioida niin pesän luovuttamista konkurssiin kuin muitakin oikeustoimia velkojien edun kannalta, joten hän ei ole myöskään velvollinen asettamaan pesää konkurssiin, ellei se olisi tarkoituksenmukaista. (Aarnio & Kangas 2016, 572–574.)

Kuolinpesän asettaminen konkurssiin voi olla hyvä ratkaisu silloin, kun kuolinpesään voidaan saada merkittävä määrä omaisuutta takaisinsaantiperustein tai kun kuolinpesällä on omaisuutta eri maissa sen realisoinnin tai takaisinsaannin vaikeuksien takia. Pesänselvittäjän tukeutuminen on yleensä kuitenkin kaikkien osapuolten kannalta joustavampi, halvempi ja helpompi ratkaisu konkurssiin verraten (Aarnio & Kangas 2016, 475, 574).

Todellisuudessa kuolinpesiä saatetaan konkurssiin erittäin harvoin, koska pesän velka- ja varallisuusasiat ovat yleensä hyvin yksinkertaisia. Konkurssimenettelyn käytännöllinen edellytys onkin, että pesään olisi saatavissa varoja vähintään 15 000 euron edestä jo pelkkien konkurssimenettelykulujen kattamiseksi (Aarnio & Kangas 2016, 575). Konkurssimenettely päättyy kuolinpesän varojen loputtua, jolloin pesä siirtyy takaisin osakkaiden yhteishallintoon. Pesänselvittäjän toimivalta ei

Korkein oikeus otti ratkaisussa KKO 2015:98 kantaa tilanteeseen, jossa velkojan oikeus periä saattavana kuolinpesästä näytti vaarantuvan perintökaaren 3 luvun 1 a §:n mukaisen hallintaoikeuden takia:

A:n osuus äitinsä B:n kuolinpesästä oli ulosmitattu. Myöhemmin tehtyjen osittaisen osituksen ja perinnönjaon jälkeen kuolinpesään oli jäänyt vain B:n ja lesken yhteisesti omistamat ja heidän yhteisenä kotinaan käytetyn asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet. Leski oli ilmoittanut pitävänsä asunnon perintökaaren 3 luvun 1 a §:n nojalla jakamattomana hallinnassaan. Ulosottomies oli itseoikaisuna peruuttanut ulosmittauksen.

Tapauksessa oli kyse kuolinpesäosuuden ulosmittauksesta tilanteessa, jossa pesän jäljellä oleva omaisuus koostui käytännössä vain lesken hallintaoikeuden alaisesta asuinhuoneistosta. Korkeimman oikeuden arvioitavana oli pääasiassa se, voitiinko kyseisen omaisuuden ulosmittaus laillisesti peruuttaa. Peruuttamisen perusteena oli esitetty, että ulosmittauksen kohteena oleva omaisuus jäi lesken hallintaoikeuden alaiseksi, jonka takia täytäntöönpanon realisointi näytti käytännössä estyvän. (KKO 2015:98.)

Korkein oikeus lähti ratkaisussaan liikkeelle siitä lähtökohdasta, että ulosottokaaren 4 luvun 77 §:n perusteella kuolinpesän osakkaan pesäosuus on mahdollista ulosmitata ennen perinnönjakoa (KKO 2015:98, kohta 7). Perintökaaren 3 luvun 1 a §:ään perustuva lesken asumisoikeus ei poista velkojan oikeutta periä velkaansa, vaan ainoastaan estää omaisuuden realisoinnin hallintaoikeuden voimassaoloaikana (KKO 2015:98, kohta 8). Korkein oikeus korosti, että lesken hallintaoikeus vaikuttaa ainoastaan täytäntöönpanon ajankohtaan, eikä ulosmittauksen esteellisyyteen. (KKO 2015:98, kohdat 8 ja 12).

Ratkaisussa tuotiin ilmi lisäksi ulosottokaaren yleisiä periaatteita, erityisesti ulosottokaaren 1 luvun 19 §:n mukaista täytäntöönpanon joutuisuusvaatimusta, jonka mukaan ulosottomiehen on suoritettava täytäntöönpanotoimet viipymättä. Korkeimman oikeuden mukaan kyseinen vaatimus ei kuitenkaan anna ulosottomiehelle oikeutta peruuttaa ulosottoa, sillä se olisi vasten ulosottoa kos-

kevien säännösten tarkoituksenmukaisuutta. (KKO 2015:98, kohdat 9 ja 12.) Korkein oikeus painotti vielä, ettei ulosottomiehellä ollut ulosottokaaren 10 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja edellytyksiä kyseiseen itseoikaisuun (KKO 2015:98, kohdat 2 ja 13).

Ratkaisu osoittaa selvästi, että perintökaaren 3 luvun 1 a §:n mukainen lesken asumisoikeus ja velkojan oikeus periä saatavansa voivat olla samanaikaisesti voimassa. Lesken asumissuoja ei siten estä velkojaa kohdistamasta perintätoimia kuolinpesäosuuteen, vaan ainoastaan lykkää täytäntöönpanon toteuttamista hallintaoikeuden päättymiseen saakka, joka voi venyä lesken kuolinhetkeenkin saakka.

6 Yhteenveto ja pohdinta

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpanoa yksityishenkilöiden välillä yleisellä tasolla sekä tilanteissa, joissa rikosentekijä on kuollut ja vahingonkorvausvastuu siirtyy kuolinpesälle. Tutkielman tarkoitus oli selvittää, kuinka Suomen oikeusjärjestelmä turvaa rikoksen uhrin, eli vahingonkärsineen velkojan, oikeusturvan tällaisissa tilanteissa sekä mitkä tekijät käytännössä vaikuttavat korvausten toteutumiseen. Tarkastelu kohdistui erityisesti vahingonkorvauslain, rikosvahinkolain, perintökaaren ja ulosottokaaren olennaisiin säännöksiin tutkielman aiheen kannalta sekä Valtiokonttorin rooliin viimesijaisena korvausten maksajana ja korvausten perijänä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että rikosentekijän kuolema estää rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisen, mutta se ei kuitenkaan poista vahingonkorvausvastuuta. Vahingonkorvausvelka säilyy rikoksestakin johtuvissa tilanteissa siviilioikeudellisena velvoitteena ja voi siten kohdistua rikosentekijän kuolinpesään perintökaaren mukaisesti. (Lappi-Seppälä ym. 2022, 214, 218; PK 40/1965, 21:1 §; RL 39/1889, 8:16 §.) Tästä huolimatta korvausten täytäntöönpano kuolinpesästä osoittautui usein ongelmalliseksi, varsinkin silloin, kun kuolinpesä oli varaton, ylivelkainen tai jakamaton. Tällöin uhrin mahdollisuudet saada hänelle tuomion kautta myönnetty korvaus heikkenevät merkittävästi, vaikka rikosentekijällä olisi lain mukaan selkeä korvausvelvollisuus.

Tutkielma osoitti myös sen, että rikoksen uhrin oikeusturva rikosperusteisissa vahingonkorvaustilanteissa ei aina toteudu pelkästään lainsäädännön perusteella, vaan siihen vaikuttaa tämän lisäksi

lain toimivuus käytännössä. Uhrin oikeus korvaukseen voi jäädä pitkäänkin toteutumatta käsittelyaikaisten keston, perintämenettelyn monimutkaisuuden sekä velallisen maksukyvyttömyyden vuoksi. Erityisesti kuolinpesätilanteissa prosessit voivat olla hitaita, koska korvausvastuun toteuttaminen voi edellyttää tällöin pesän hallintoon ja selvittämiseen liittyviä toimenpiteitä, kuten perunkirjoituksen toimittamista sekä pesän velkojen ja varojen selvittämistä. Perimisen prosessia ja oikeusturvan toteutumista voi tällöin hankaloittaa myös kuolinpesän osakkaiden laittomat toimet tai lesken asumiseen liittyvät tarpeet.

Valtiokonttorin rikosvahinkolain mukaiset korvaukset voivat tällaisissa tilanteissa muodostaa uhrille merkittävän, mutta viimesijaisen oikeussuojakeinon. Rikosvahinkolain tarkoituksena ei kuitenkaan ole myöntää uhrille täyttä korvausta kaikissa rikosvahinkotilanteissa, vaan turvata uhrille kohtuullinen hyvitys silloin, kun korvausta ei ole mahdollista saada eri keinoin (Rikosvahinkokorvaukset: Yleistä tietoa rikosvahingoista 2025; Rikosvahinkolaki 1204/2005, 1–2 §).

Tutkimuksessa kävi ilmi, että Valtiokonttorin rooli korvausten maksajana on keskeinen erityisesti kuolinpesätilanteissa, joissa perintä rikosentekijältä tai kuolinpesältä ei ole käytännössä mahdollista. Valtiokonttorin myöntämien korvausten enimmäismäärät ja perusvähennykset voivat johtaa siihen, että uhrin kärsimä vahinko ei kaikissa tapauksissa tule kokonaan katetuksi.

Tutkielmassa korostui myös uhrin oman aktiivisuuden merkitys rikosperusteisen vahingonkorvauksen toteutumisessa. Uhrin on usein itse huolehdittava rikosilmoituksen tekemisestä, vahingonkorvausvaatimuksen esittämisestä rikosprosessissa sekä tarvittaessa korvausten hakemisesta Valtiokonttorilta säädetyissä määräajoissa (Rikosvahinkolaki 1204/2005, 25 §). Tämän myötä uhrille syntyy huomattava vastuu oikeuksiensa valvomisesta, joka samalla korostaa uhrin tietotason tärkeyttä rikosperusteisen vahingonkorvauksen perimisen eri mahdollisuuksiin ja prosesseihin liittyen. Uhrin oikeusturvan toteutuminen riippuu täten lainsäädännön ja käytännön rajoitusten lisäksi uhrin omasta toiminnasta.

Ajallinen näkökulma on myös olennainen tarkastelun kohde uhrin oikeusturvan kannalta. Rikosasiat etenevät esitutkinnasta syyteharkintaan ja vasta sen jälkeen tuomioistuinkäsittelyyn, minkä vuoksi jo käräjäoikeuden ratkaisun saaminen voi kestää jopa vuoden. Tämän lisäksi prosessia voivat merkittävästi pidentää muutoksenhaku hovioikeuteen tai Korkeimpaan oikeuteen sekä rikosvahinkolain mukaisten korvausten hakeminen Valtiokonttorilta. Kukin näistä vaiheista voi kestää

yli puoli vuotta. (Rikosvahinkokorvaukset: Ohjeet 2025; Tuomioistuinlaitoksen vuositilastoja 2026.) Pitkät käsittelyajat voivat selvästi heikentää korvauksen merkitystä käytännössä, kun vahingonkorvauksella olisi selkeä vaikutus uhrin toimeentuloon. Oikeusturvaa tarkastellessa kysymys ei ole vain kyseisen korvauksen saamisesta, vaan myös siitä, kuinka nopeasti korvaus on mahdollista saada.

Tutkielman mukaan Suomen oikeusjärjestelmä tarjoaa rikoksen uhrille useita oikeudellisia keinoja vahingonkorvauksen saamiseksi myös rikosentekijän kuoleman jälkeen. Oikeusjärjestelmässä ilmenee toimivasta perustasta huolimatta käytännön haasteita, jotka liittyvät erityisesti täytäntöönpanon tehokkuuteen, ajallisiin viiveisiin ja kuolinpesien maksukykyyn. Uhrin oikeusturva rikosperusteisissa vahingonkorvaustilanteissa rakentuu siten lainsäädännön, täytäntöönpanomenettelyn ja Valtiokonttorin korvausjärjestelmän vuorovaikutuksesta sekä uhrin omasta aktiivisuudesta. Kokonaisuudessaan tutkielma osoittaa, että rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpano kuolinpesätilanteissa voi olla oikeudellisesti selkeä, mutta uhrin näkökulmasta käytännössä usein vaikeasti tai puutteellisesti toteutuva kokonaisuus. Täten uhrin oikeussuoja voi jäädä usein vajaaksi, erityisesti kuolinpesätilanteissa.

Rikosperusteisen vahingonkorvauksen täytäntöönpano voi toteutua uhrin näkökulmasta heikosti sekä korvauksen määrän että toteutumisen ajankohdan osalta. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa olisi täten hyödyllistä tarkastella esimerkiksi sitä, millaisissa tilanteissa vahingonkorvauksen toteutuminen ei vastaa uhrin todellisia tarpeita. Esimerkiksi täyden korvauksen periaatteen toteutuminen ei voida arvioida pelkästään oikeudellisesta näkökulmasta, sillä läheisen kuolemasta maksettava korvaus ei välttämättä vastaa vahingon merkitystä uhrille, eikä pitkän ajan kuluttua maksettu korvaus aina välttämättä palvele uhrin alkuperäisiä taloudellisia tai henkilökohtaisia tarpeita.

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Aarnio, A. & Kangas, U. 2016. Suomen jäämistöoikeus 1: perintöoikeus. 6. uudistettu painos. Alma Talent Oy. Viitattu 17.1.2026. <https://janet.finna.fi/>, Alma Talent Pro.

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Viitattu 8.11.2025. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/20149471-38b2-4cc8-94b7-2f6b3feed81d/content>

Kostamo, P., Airaksinen, T., Vilkka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House. Viitattu 17.1.2026. <https://janet.finna.fi/>, Ellibs ebooks.

Könkkölä, M. & Linna, T. 2020. Konkurssioikeus. 2. uudistettu painos. Alma Talent Oy. Viitattu 28.12.2025. <https://janet.finna.fi/>, Alma Insights.

Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Helenius, D., Melander, S., Nuotio, K., Ojala, T., & Rautio, I. 2022. Rikosoikeus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 6.1.2025. <https://janet.finna.fi/>, Alma Insights.

Leppänen, T. & Linna, T. 2022. Ulosotto-oikeus I: Ulosottomenettely. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 22.12.2025. <https://janet.finna.fi/>, Alma Insights.

Lohi, T. 2020. Jäämistöositus ja kuolinpesä. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 8.1.2026. <https://janet.finna.fi/>, Alma Insights.

Lohi, T. 2023. Aviovarallisuus-oikeus. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 8.1.2026. <https://janet.finna.fi/>, Alma Insights.

Saarnilehto, A. 2010. Todistustaakasta vahingonkorvausasioissa. Artikkelit julkaistu Edilexissä 29.3.2011. Viitattu 16.2.2026. <https://www.edilex.fi/artikkelit/7700.pdf>

Saarnilehto, A., Annola, V., Hemmo, M., Karhu, J., Tammi-Salminen, E., Tolonen, J., Tuomisto, J. & Viljanen, M. 2004. Varallisuus-oikeus. Jatkuvasti päivittyvä. Viitattu 6.1.2026. Helsinki: WSOYPro. <https://janet.finna.fi/>, Alma Insights.

Siltala, R. 2003. Oikeustieteen tieteenteoria. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys. Viitattu 6.11.2025. <https://edition.fi/lakimiesyhdistys/catalog/view/537/452/5274>

Ståhlberg, P. & Karhu, J. 2020. Suomen vahingonkorvaus-oikeus. 7. uudistettu painos. Alma Talent. Viitattu 15.12.2025. <https://janet.finna.fi/>, Alma Insights.

Oikeustapaukset

KHO 2009:101. Korkein hallinto-oikeus. Viitattu 6.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/korkein-hallinto-oikeus/ennakkopaatokset/2009/101>

KKO 2015:98. Korkein oikeus. Viitattu 18.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/korkein-oikeus/ennakkopaatokset/2015/98>

VakO 28.1.2015/6413:2013. Vakuutusoiikeus. Viitattu 26.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/vakuutusoiikeus/2015/6413-2013>

VakO 18.12.2014/5715:2013. Vakuutusoiikeus. Viitattu 26.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/vakuutusoiikeus/2014/5715-2013>

Lainsäädäntö

AL 234/1929. Avioliittolaki. Viitattu 3.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1929/234>

KonkL 120/2004. Konkurssilaki. Viitattu 3.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2004/120>

Laki julkisesta haasteesta 729/2003. Viitattu 27.12.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/729>

PK 40/1965. Perintökaari. Viitattu 16.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1965/40>

RL 39/1889. Rikoslaki. Viitattu 6.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1889/39-001>

ROL 689/1997. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Viitattu 21.11.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1997/689>

Rikosvahinkolaki 1204/2005. Rikosvahinkolaki. Viitattu 25.1.2026. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2005/1204>

Tuomioistuinsovittelulaki 394/2011. Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa. Viitattu 22.10.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/394>

UK 705/2007. Ulosottokaari. Viitattu 27.11.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/705>

VahL 412/1974. Vahingonkorvauslaki. Viitattu 21.11.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1974/412>

VanhL 728/2003. Laki velan vanhentumisesta. Viitattu 25.11.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/728>

Velkakirjal 622/1947. Velkakirjalaki. Viitattu 20.11.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1947/622>

VMJL 1578/1992. Laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä. Viitattu 28.12.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1992/1578>

Verkko- ja viranomaislähteet

Asianajajasovittelu. N.d. Suomen asianajajat. Viitattu 16.10.2025. <https://asianajajat.fi/oikeudellinen-apu/miksi-valita-asianajaja/asianajajasovittelu/>

Eettiset periaatteet. 2025. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.2.2026. <https://www.jamk.fi/fi/media/44086>

Mitä voidaan ulosmitata. N.d. Ulosottolaitos. Viitattu 16.10.2025. <https://www.ulosottolaitos.fi/tietoa-ulosotosta/tietoa-velalliselle/mita-voidaan-ulosmitata/>

Rikosasian oikeudenkäynti. N.d. Syyttäjälaitos. Viitattu 22.1.2026. <https://syyttajalaitos.fi/rikosasian-oikeudenkaynti>

Rikosilmoitus – rikosprosessi lähtee liikkeelle rikosilmoituksesta. N.d. Rikosuhripäivystys. Viitattu 24.1.2026. <https://www.riku.fi/opaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/rikosilmoitus/>

Rikosvahinkokorvauksen perintä. N.d. Oikeusrekisterikeskus. Viitattu 25.1.2026. <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/sakot-ja-maksaminen/sakot-ja-seuraamukset/rikosvahinkokorvaus/>

Rikosvahinkokorvaukset: Ohjeet. 2025. Valtiokonttori. Päivitetty 30.10.2025. Viitattu 25.1.2026. <https://www.valtiokonttori.fi/palvelut/korvaus-ja-vahinkopalvelut/rikosvahinkokorvaukset/#ohjeet>

Rikosvahinkokorvaukset: Yleistä tietoa rikosvahingoista. 2025. Valtiokonttori. Päivitetty 30.10.2025. Viitattu 19.11.2025. https://www.valtiokonttori.fi/palvelut/korvaus-ja-vahinkopalvelut/rikosvahinkokorvaukset/#yleista-tietoa-rikosvahingoista_mista-korvauksen-voi-saada

Sovittelu. 2025. Tuomioistuinlaitos. Viitattu 1.10.2025. <https://tuomioistuimet.fi/fi/index/asiat/riita-asiat/sovittelu.html>

Sovittelu riita-asiassa. N.d. Oikeus.fi. Viitattu 16.10.2025. <https://www.oikeus.fi/teemat/riita-ja-hakemusasiat/sovittelu-riita-asiassa/>

Summaarinen riita-asia. 2025. Tuomioistuinlaitos. Julkaistu 4.9.2025. Viitattu 11.10.2025. <https://tuomioistuimet.fi/fi/index/asiat/riita-asiat/summaarinenriita-asia.html>

Tilastoja: Muut korvaukset, Rikosvahingot. 2026. Valtiokonttori. Jatkuvasti päivittyvä tilasto. Viitattu 24.1.2026. <https://www.valtiokonttori.fi/tilastot-ja-raportit/tilastoja-korvaus-ja-vahinkopalveluista/tilastoja-muut-korvaukset/>

Tuomioistuinlaitoksen vuositilastoja. 2026. Tuomioistuinlaitos. Microsoft Power BI -esitys. Viitattu 20.2.2026. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNTEyMmZlMDAtZmZlMy00NDcwLWl5MGI-tYjk4OTI1ZDY5YWU0IiwidCI6IjBIMTAzNjIzLTU4ZjUtNDY2OS1iYWVlLWlyZjk2NGE1MzdhdhZCIsImMiOjIh9>

Usein kysytyt kysymykset. 2025. Valtiokonttori. Päivitetty 30.10.2025. Viitattu 19.11.2025. https://www.valtiokonttori.fi/kysymys/?p=rikosvahinkokorvaukset&post_id=231

Vahingonkorvauksen vaatiminen rikosentekijältä. 2024. European e-Justice Portal. Päivitetty 19.5.2024. Viitattu 1.2.2026. https://e-justice.europa.eu/topics/your-rights/victims-crime/compensation/claiming-damages-offender/fi_fi

Vahingonkorvaukset rikosasiassa. N.d. Oikeus.fi. Viitattu 18.10.2025. <https://www.oikeus.fi/teemat/rangaistukset/vahingonkorvaukset-rikosasiassa/>

Velan vanhentuminen. N.d. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Viitattu 11.11.2025. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/perinta-ja-maksujarjestelyt/velan-vanhentuminen/>

Velkojen perintä. N.d. Oikeus.fi. Viitattu 16.10.2025. <https://www.oikeus.fi/teemat/maksuvaikudet-ja-velat/velkojen-perinta/>